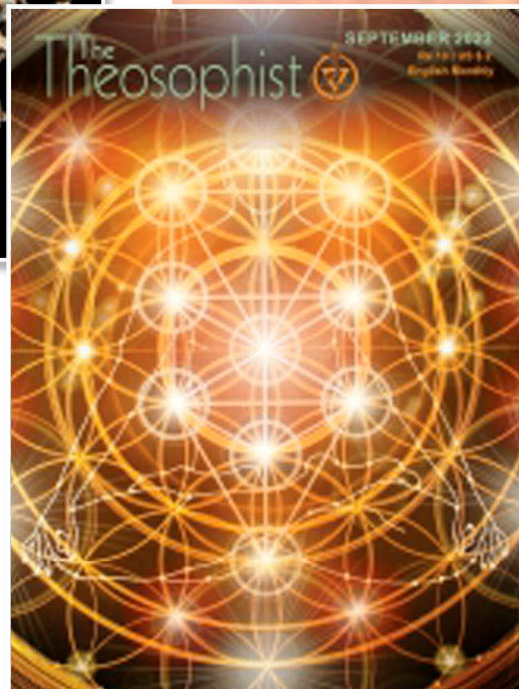

ЖИВА ТЕОСОФІЯ

Альманах

№ 2
Грудень 2023 р.

Зміст

Релігія і музика – I-III. <i>Анні Безант</i> , липень-вересень 2023 р.	3
Споглядаючи традицію мудрості. <i>Девід М. Гроссман</i> , липень, 2023	7
Вогонь і питання рівноваги. <i>Тім Бойд</i> , серпень 2023	10
Сприйняття, пророцтва та передбачення: Чи є відповіді у світлі стародавніх вчень? <i>Марчелло Р. Серіні</i> , серпень, 2023 р.	13
Немає іншого шляху. <i>Криста Умб'ярв</i> , серпень 2023 р.	16
Ми пацифісти? <i>Тім Бойд</i> , вересень 2023 р.	21
Поезія в "Голосі Безмовності". <i>Давід П. Брюс</i> , вересень 2023 р.	24
Піфагорова гармоніка... <i>Кірк Гредін</i> , вересень 2023 р.	31
Істина (без доріг) поза всіма релігіями? <i>Педро Олівейра</i> , вересень 2023 р.	35

Дорогі друзі!

Перед вами другий номер Альманаха "ЖИВА ТЕОСОФІЯ".

*Це проект нового регулярного видання Теософського товариства в Україні, мета якого – знайомство українських теософів та широкого кола зацікавлених читачів з матеріалами головного друкованого органу Теософського товариства, щомісячного журналу **The Theosophist (Теософ)**, який видається в Адьярі.*

Журнал містить статті сучасних теософів світу, з різних країн та континентів. Альманах виходитиме один раз на квартал і включатиме найцікавіші статті за попередній квартал, а також, можливо, деякі вибрані статті минулих років.

У другий номер редакційна рада відібрала статті з журналів за липень, серпень та вересень 2023 року. Ми маємо радість і честь знайомити вас із сучасною теософською думкою і колегами-теософами.

Бажаємо приємного і корисного читання.

РЕЛІГІЯ І МУЗИКА

Анні Безант

Доктор Анні Безант (1.10.1847–20.09.1933), міжнародний президент Теософського товариства, Адьяр, протягом 1907–1933 років. Ця лекція була прочитана 7 березня 1908 року в Тріплікані, Мадрас (нині Ченнаї), Індія, і опублікована Теософським видавництвом (ТРН), Адьяр, Індія, у 1921 році.

Бути майстром у музиці, як у її теорії, так і у виконанні, вимагає цілковитої віддачі життя, а моє життя було віддане іншим цілям, присвячене іншим об'єктам. Музика справді є вираженням Божественної Краси і гідним об'єктом для вивчення протягом усього життя; але я, яка є лише шанувальницею Прекрасного, а не одною з його посвячених Священнослужителів, не можу викласти її як мистецтво або як науку. Я повинна розглядати її з точки зору окультиста, а не з точки зору художника. ...

Чому музика має такий великий вплив на наші пристрасті та емоції? Чому релігія завжди знаходила в музиці одного з найсильніших своїх помічників, одного з найбільш надихаючих агентів? Чому в деяких з її найбільш інтелектуальних функцій, таких як медитація, музика – звернена саме до емоцій як таких – виявляється найбільш корисною, принаймні як попередня вправа, і, здається, дозволяє розуму піднятися з фізичного плану і злетіти вгору, у вищі сфери свідомості, легше, ніж це було б можливо без її допомоги? Таке використання музики можна знайти в кожній релігії.

Не має значення, чи ви подорожуєте на Сході, чи на Заході, ви знайдете те саме: скрізь музика є невід'ємною частиною релігійних церемоній та богослужінь. Музика на Заході пішла зовсім іншим шляхом, ніж на Сході; вона апелювала до пристрастей та емоцій більше, ніж до справді духовної частини людської природи; тим не менше, вона відіграє домінуючу роль у найвищих релігійних функціях на Заході. Помітно, що в Месі, центральному акті християнського богослужіння, деякі каденції, які використовуються, прийшли з далекої давнини. Я зараз говорю не про чудову сучасну музику, якою великі музиканти прикрасили цей священний обряд, а про каденції старої "простої пісні", про сильні повні ноти, які прийшли з незапам'ятного минулого.

Мені розповідали, що в деяких російських духовних піснеспівах, як і в Грецькій Церкві, є каденції, запозичені у євреїв, і якщо ми запитаємо євреїв, звідки прийшли ці каденції, вони скажуть, що вони прийшли з перших днів їхнього роду, і що знання про них завжди було обмежене певною сім'єю коліна Левія, яка отримала їх від перших пророків свого коліна, великих провидців і знавців божественних речей; і кажуть, що є деякі каденції, найцінніші з усіх, яким ніколи не дозволяється виходити за межі сім'ї, і які лише зрідка співають під час релігійних церемоній особливої важливості члени цієї сім'ї, навчені особливим інтонаціям, які використовуються в них.

Це справді мантри давньоєврейською мовою, і вони дійшли до нас з глибокої давнини, адже єврейський народ є однією з найдавніших цивілізованих рас. Вони можуть простежити свою давнину до минулого, порівняно з яким дати їхніх писань – лише вчорашній день. Задовго до часу, вказаного в цих писаннях, євреї належали до тієї давньої вченої раси, яка так сильно впливала на Персію в ті часи, коли Персія слідувала іранській релігії. У ті часи євреї існували, а також задовго до цього, ведучи свій родовід від часів, коли величезний континент простягався там, де зараз котиться Атлантичний океан.

У ті далекі атлантичні часи зародилася єврейська раса, і її домівкою був світ атлантидів, і там же ви знайдете батьківщину цих дивних послідовностей музичних нот, які справляють найдивовижніший вплив на фізичні тіла слухачів. Вони стрясають весь організм, викликаючи сильну і майже неконтрольовану емоцію. Я чув, що єдиним народом, який володіє цими особливими каденціями, є стародавні китайці, народ, який має за плечима практично незбагненне минуле. ...

І в китайській, і в єврейській музиці, як і в індуїстській, інтервали між нотами набагато менші, ніж у західній. Хроматична шкала на

Заході обмежує можливості західного фортепіано; на Сході багато нот переплітаються, і градації настільки тонкі, що західне вухо не може їх розрізнити, поки не навчиться їх чути; тому індійських музикантів часто звинувачують у тому, що вони "плоскі", "не в тонусі", в той час як їхні співвітчизники відчують трепет і насолоду від вишуканих тонких градацій, які створюються вправним голосом або пальцями.

Індійське вухо в результаті тривалої спадковості розвинулося так, щоб цінувати ці найтонші градації звуку, як око кашмірського та перського ткача розвинулося так, щоб сприймати нюанси кольору, до яких інші очі сліпі. Я припускаю, що індійське вухо, таким чином, стало більш тонко організованим звукоприймачем, ніж європейське, і, можливо, ясновидницьке дослідження виявило б, що воно більш тонко спеціалізоване.

Існує ще одна фундаментальна відмінність між східною і західною музикою: східна музика – це послідовність нот, мелодія, тоді як західна музика складається з нот, що граються одночасно і дають гармонію. Одна з них, піднімаючись, стає більш тонко розділеною, більш ефірною і невловимою; інша, піднімаючись, стає більш масивною, більш чудовою за складністю змішаних звуків. Для західного вуха гармонія – це великий натхненник емоцій, багато нот, що звучать разом, в акорді, де відношення кожного акорду до своїх побратимів регулюється найсуворішими правилами.

ГАРМОНІЯ – це наука, і нелегка наука, і людина, яка є майстром у ній, повинна знати кожну ноту відносно інших нот і змішувати ноти таким чином і в такій послідовності, щоб слух був повністю задоволений. і вдоволений усією складною масою звуків. Якщо виникає розбіжність, як це часто буває, щоб зробити акорд ще багатшим, тоді її потрібно коли-небудь розв'язати, щоб миттєвий шок для слуху змінився ще більш витонченою насолодою. Дві ноти, які, окрім усіх інших, змусять вас заткнути вуха, якщо їх ударити разом, науково обґрунтовані, принесуть ще більшу насолоду. Дискорд ніколи не повинен залишатися дискордом, він не повинен закривати фразу; її треба розв'язати в гармонійний акорд і додати нову радість.

Ми бачимо, що природа, створюючи свою музику, добре знає цю цінність розбрату і завжди, нарешті, розв'язує його ідеальним акордом. Хоча людська природа є вищим продуктом, ніж природа тварин, ми бачимо в її початку безлад, якого ніколи не можна знайти серед тварин. Зростаюча воля людини вносить зіткнення та розбрат у гармонію природи, агресивно й зухвало стверджуючи себе проти порядку цілого, але з цього бурхливого виру суперечливих людських воель виникне сильна течія об'єднаних воель у гармонії з божественною, і з людських розбратів виникне нота, багатша і повніша, ніж нелюдський моноакорд, який природа могла створити.

На Заході, мабуть тому, що природи більш бойові, бурхливіші, свавільніші, агресивніші, усі ці бурхливі риси вражають західною музикою, і тут є ніагарські каскади звуків, вири та пороги акордів, бурі громових інструментальних зіткнень, а потім, нарешті, коли дихання майже заглушається в бурхливих хвилях звуків, людина, дихаючи, кидається на всипаний квітами луг спокою, і мелодія, вишукана, небесна, солодка, дихає гармонією ніжнішою і спокійнішою, ніж знає східна музика. Інша помітна річ у західній музиці полягає в тому, що вона розбурхує пристрасті, інколи панує над інтелектом, але вона не торкається духовних нот, які часто хвилюють нерви до насолоди, що зворушує біль своєю гостротою, добре відомою в індійській музиці. І іноді я помічала, що там, де індійська музика звертається до пристрасті кохання, де пісні є піснями про кохання, навіть тоді вони мають тенденцію переходити за межі пристрасного в емоційне, від грубіших до витончених форм майстра-бажання. Музика збуджує делікатніші відтінки кохання, тонкіші акорди, незадоволене прагнення до нього, вічне розчароване бажання цілковитої ідентичності, так що це не звернення до пристрасті, а скоріше підняття пристрасті в емоції, очищення та рафінування, з вічно невловимим навіюванням глибинних значень фізичного, сфер, де Дух є коханцем, де Бог є коханим.

Добре відоме використання музики для розпалювання пристрасті, як на Сході, так і на Заході, як використовують її на війні. Ми читаємо в «*Бхагавадгіті*» про використання раковини лідерами у великій битві, надсилаючи раковину, як левиний рик, і про те, як потужні

звуки підбадьорювали бійців, лунаючи через бойове військо, викликаючи та відповідаючи. Наскільки в пізніші часи на Сході ворогуючі війська використовували музику для розпалювання пристрастей і зведення людей з розуму від шаленого збудження, я не знаю, бо, на жаль, я не дуже добре читаю історію вашої пізнішої частини. Але в Європі музика постійно використовується на війні, щоб спонукати людей до вчинків відчайдушної доблесті, коли пульс шалено пульсує під пронизливими ноти військової музики. Ви напевно чули про горян та їхні волинки, навіть якщо випадково не бачили й не чули їх тут. Горянська волинка має дивну, довгу, дзвінку, пульсуючу ноту, яка є безперервною, як нижня нота, що постійно звучить із віни, але зовсім іншого характеру. На це безперервне приглушене гарчання, вишите на ньому, влітається величезне, схоже на катаракту, місиво з криків і репетів, вереску і вигуків, що пронизують вуха, але розпалюють пристрасті, і прямо під град куль, поруч або позаду людей, що заряджаються, йде горянин з волинкою, звуки якої підносяться високо над брязкотом гвинтівки, тупотом кавалерії. Там, де лунає звук волинки, люди підуть на смерть, їхня кров у вогні, їхні серця стрибають у відповідь. Іноді сопілкарем може бути хлопець, недостатньо сильний, щоб битися, але вміє дути в сопілку, і справді пишається хлопчиком-сопілкарем, який йде в бій і посилає над головами своїх старших бойовий крик, який щоразу горець знає. Дехто з вас, мабуть, читав жалюгідну історію під час війни в Південній Африці про хлопця лише шістнадцяти років, якого вбили, йому зламали ноги, і який змусив своїх товаришів притулити його до скелі, і який крізь муки, що закінчилися смертю, засурмив у волинку для свого полку і послав його далі до перемоги. Сопілки піднімають горця до його найбурхливішого божевілья відваги, така могутня сила їхньої музики на пристрасті.

Давайте відійдемо від військової музики і зупинимось на мить на використанні музики для розпалювання іншої елементарної пристрасті – пристрасті сексуального бажання, яке у своїй вищій формі, уточнене в емоції, є коханням між чоловіком і жінкою. Подібно до шаленої люті бою, вона проста, широка, масова, цей великий спалах тваринної сексуальної пристрасті. У багатьох західних операх музика

є вираженням і натхненником пристрасті, кожна з яких містить пісні про кохання, грубіші чи делікатніші залежно від обставин, але збуджує бажання як пристрасть, а не кохання як емоцію. Якщо ви поспостерігаєте за дією такої музики на аудиторію, то побачите, що певне збудження починає хвилювати кров; щоки рум'яніють, очі блищать, все тіло тремтить. Тому багато людей кажуть, і правильно кажуть, що нерозумно водити молодь на оперу, тому що вона збуджує пристрасть, і перш ніж вони усвідомлюють це, музика вже викликала пристрасне почуття без їхньої волі чи згоди. Мудрі батьки й матері тримають молодих хлопців і дівчат подалі від опер, у яких розповідається про кохання як про пристрасть, тому що така музика розбурхує пристрасну природу і може викликати хвилювання, яке легко переходить у злий вчинок. Але є й інші опери, в яких темою є не тваринна пристрасть, а людське кохання, кохання в його вищих і благородніших формах, кохання, яке розквітає в самопожертву, бо самопожертва є природним цвітом з кореня кохання.

В одній із ранніх опер Вагнера *«Летючий голландець»* для вираження такого кохання використовується музика. Дозвольте мені окреслити історію, оскільки вона, мабуть, вам незнайома. Летючий Голландець – це людина, яка вчинила багато зла, і він приречений жити в тілі, століття за століттям, як капітан судна, яке несе за собою нещастя. Він ніколи не звільниться від тягаря тіла і не знайде спокої через його смерть, доки жінка не покохає його віддано, навіть до смерті. Любов, яка була самопожертвою, могла викупити його. Він зустрічає дівчину, яку бачив уві сні, дівчину, яка була зачарована історією про прокляття, накладеним на нього, історією його майже безповоротної скорботи та приреченості. У святині свого чистого серця вона присягнула йому викупити, молячись, щоб вона могла зустрітися з ним, і поклявшись, що якщо вони зустрінуться, вона залишиться вірною йому до смерті, і таким чином зніме прокляття сумного життя, яке було на ньому. Є юнак, який пристрастно кохає її і залицяється до неї як до нареченої, але непохитно й ніжно вона відкидає любов, яка пропонує їй щасливий дім і захист чоловіка, і, зосередивши своє серце на найвищій Любові, вона дарує свою дівочу лю-

бов цій нещасній, зневіреній душі, яка тільки в любові може знайти спасіння.

Летючий Голландець вражений чистотою та солодкістю молодої дівчини, і він відчуває, як його тверде серце тане під ніжним сонячним світлом її чистої ніжності; але він чує про залицання свого молодшого суперника, і, побоюючись, що його молодість може завоювати кохання дівчини, він шалено розлючений, божевільний від страху втратити свою новонароджену надію на свободу. Потім, очищений своїм коханням, він підноситься над егоїзмом до самопожертви, вирішує звільнити дівчину від її обітниці врятувати його та віддати її справедливішому життю, яке відкривається перед нею; він відрікається від порятунку, даного йому її коханням, і стрибає на борт свого корабля, відпливає й покидає берег. Дівчина виривається зі стримуючих рук чоловіка, який хотів би з нею одружитися, кидається до корабля, що відпливає, і кидається в море, щоб її кохання, вірне до смерті, могло врятувати зневірену душу. Музика, яка виражала чистоту кохання, його страждання, його зречення, його відчай, піднімається все вище і вище, стає все більш гострою, переможнішою, поки хмари не розійдуться і любов, яка спокутувала, і печаль, яка зреклася, не побачать разом на небесах, і останній вибух мелодії розповідає про радість, яка прийшла за болем. Там, де музика ілюструє таку тему і змушує всі серця тремтіти, реагуючи на почуття, які зображують співаки, вона може лише очистити та покращити емоції всіх, хто слухає. У такій музиці все більш переконливим є натхнення легенд стародавніх часів, теми, центральними ідеями яких є Любов, Жертва та Смерть.

До якої частини людської природи звертається така музика, адже вона точно не розпалює пристрасть, а скоріше піднімає людину над нею? За межами вашого щільного фізичного тіла – стхула шаріра – знаходиться ваше тонке тіло – сукшма шаріра – тіло, створене з матерії, тоншої за фізичну, матерії, яка вібує на коротших довжинах хвиль, швидших повтореннях, ніж ті з більш грубого, більш грубішого, фізичного матеріалу. У це тонке тіло входять різні класи тонкої матерії – бо тонка матерія має свої види так само, як більш груба матерія має свої тверді речовини, рідини, гази, ефіри. Ці різні види відповідають

хвилям, спричиненим вібраціями, які є музичними нотами, і більш грубі види відповідають вібраціям, які виражають тваринне бажання, а більш тонкі – тим, які виражають людську любов. Оскільки вібрації матерії та зміни у свідомості відповідають кожному, на вібрації тонкої матерії відповідають зміни у втіленій свідомості, і слухач відчуває пристрасті та емоції, представлені музикою. Звідси сила музики розбурхувати пристрасті та емоції у слухача, і цю гру вібрацій можна спостерігати розвиненим зором, тоді як фізичне вухо реагує на вібрації в більш грубій речовині газів, які утворюють повітря. Великі маси вібрацій утворюються багатьма нотами, збитими разом, як акорди західної музики, і вони відтворюються головним чином більш грубими ступенями матерії в тонкому тілі, тоді як поодинокі, солодкі або пронизливі ноти легше відповідають більш тонким видам.

Оскільки в музиці створюються делікатніші й тонкіші послідовності звуків, тонке тіло зазнає впливу на його найтонші сорти матерії, і подібним чином більш масивні гармоніки впливають на більш грубі рівні. Отже, коли це досконально зрозуміло, як тренуваним окультистом, вібрації можна вибирати, посилячись на результати, які вони дають, і ми маємо науку мантр, тоді як люди з меншими знаннями можуть досягти менших результатів. Таким чином можна ініціювати або стимулювати емоції будь-якого рівня, і оскільки музика створюється для вираження все більш тонких емоцій, особливо саможертвної любові та самовідданості, у *буддхічному* тілі можуть виникати чуйні, співчутливі хвилювання – *ананда-майя-коша* – і, піднявшись на крилах вібрацій, які є музикою, людина може досягти порога духовного світу. Отже, музика підпорядковується релігії як у східних, так і в західних країнах. На Заході найвидатніші музиканти напружували свої сили, щоб висловити в послідовності звуків найвищі емоції людини [і навіть тварин і рослин], і якщо вам колись випаде можливість послухати одну з мес, написаних найблагороднішими західними майстрами божественного мистецтва, ви побачите, що, хоча ви, можливо, не знаєте латини й не звикли до використання акордів, чарівність музики поступово заволодіє вами, ви відчуєте себе заспокоєним і затишним, при-

датним для медитації, і, можливо, ваш очі наповняться слізьми. ...

Однак я не знайшов у західній музиці, якою б сильною і піднесеною вона не була, тієї особливої і невловимої сили, яка в індуїстській музиці спонукає до вищих форм медитації, завдяки якій, коли її власні звуки занурюються в тишу для зануреного розуму і серця, свідомість вислизає з тіла, залишаючи його в колісці мелодії, і переходить у вищі сфери. Інструменти видають тонкі ноти, які м'яко тремтять і викликають найтонші вібрації у вищих тілах, поки всі звуки не забуті, а дух не звільниться. Ці поодинокі тонкі ноти, здається, мають силу більшу за будь-який акорд; акорд викликає пристрасть або емоції; ці поодинокі ноти збуджують до духовного екстазу; одна привертає до активності, інша – до спокою, споглядання та миру. Це, як мені здається, найбільша послуга, яку музика може зробити релігії. Тому що труднощі, які виникають під час медитації, здебільшого викликані тонким тілом. Звикнувши постійно реагувати на впливи ззовні, це тіло постійно вібрує і постійно змінює свої вібрації. Ці вібрації викликають постійні зміни у свідомості, які знову реагують на тіло. Релігійна музика стримує ці рухи, накладає на тіло власні вібрації, і замість джунглів, що є шумом, є ритмічні вібрації музики. Поступово все тіло

заспокоюється й утримується на цих рівномірних вібраціях, а на спокій відповідає стійкість свідомості, що реагує на ритмічно вібруючий носій. Таким чином, музика може допомогти тонкому тілу у зміцненні свідомості, а не бути, як зазвичай, перешкодою. Таким чином, це заспокоєння й урівноваження є однією з послуг, яку музика може надати медитації. ...

Доростаючи до духовної реальності, долаючи дисонанс світу, в якому ми живемо, ми граємо справжню музику, створюємо справжню мелодію та підсумовуємо своє буття в одній чистій ноті з незліченною кількістю гармонійних обертонів. Оскільки земні мантри допомагають гармонізувати нас, ми йдемо до повторення цієї остаточної мантри, яка стане нашою, коли Дух усвідомить свою свободу, і таким чином досягне справжнього звільнення, справжньої мокші, мантри, яка зробить наші тіла непроникними для брязкання шумів землі. Музика допоможе вам, якщо ви її добре підберете; музика заважатиме вам, якщо ви використовуєте її для стимулювання нижчого, а не вищого у вас. Пов'яжіть релігію з музикою, а музику – з релігією, і тоді музика стане більш натхненною, а релігія красивішою, поки найвища музика і найдуховніша релігія не стануть атмосферою, в якій ви зможете дихати найбільш вільно.

Музика виражає те, що неможливо передати словами.

Віктор Гюго

Найвища мета музики – з'єднати душу людини з її Божественною природою, а не розвага.

Піфагор (570 р. до н. е. – 495 р. до н. е.)

СПОГЛЯДАЮЧИ ТРАДИЦІЮ МУДРОСТІ

Девід М. Гроссман

Девід Гроссман вивчає теософію з середини 1970-х років і є колишнім скарбником ІТС (International Theosophical Conferences, Inc). Він фотожурналіст, який проживає в Брукліні, штат Нью-Йорк.

Традиція мудрості існує в кожній цивілізації, зазвичай вона вкорінена в основних релігіях, які є її основою. Але її також можна розпізнати в системах вірувань корінних народів, розкиданих по всій землі, які часто є залишками давніх цивілізацій, давно забутих і викреслених із загальної пам'яті. В усьому світі з'явилася ідея Бога або Джерела, часто виражена як своєрідний "анімізм" або усвідомлення того, що "все є життя", як про це красномовно говорить О.П. Блаватська (ОПБ) у підсумковому розділі свого magnum opus "Тємна Доктрина":

Все у Всесвіті, у всіх його царствах, є СВІДОМИМ: тобто наділений свідомістю свого роду і на своєму власному рівні сприйняття. Ми, люди, повинні пам'ятати, що оскільки ми не сприймаємо жодних ознак свідомості, які ми можемо розпізнати, скажімо, в камінні, ми не маємо права стверджувати, що там не існує свідомості. Не існує такого поняття, як "мертва" чи "сліпа" матерія, як не існує "Сліпого" чи "Несвідомого" Закону. Вони не знаходять місця серед концепцій Окультної філософії. (т. I, с. 274)

Поза простором і часом у всіх різних цивілізаціях і менших людських аванпостах корінні народи часто несуть глибоке почуття відповідальності перед живою землею, нашим домом і годувальницею, і діють з більшою повагою до життя, ніж наші сучасні національні держави. Вони завжди мали глибокі знання про навколишнє середовище і про те, як піклуватися про нього, що наше сучасне суспільство, нарешті, змушене болісно визнати. Найчастіше нашими головними цілями є багатство, влада і певна політична ідеологія, іноді підкріплена спотвореним богослів'ям або світською відсутністю моральної дискримінації, яка не виражає турботливої відповідальності ні за своїх громадян, ні за планету, яка нас підтримує.

Звичайно, наше колективне життя не є простим у наші дні, зважаючи на стрімке зростання населення планети за останні кілька століть і, здавалося б, неконтрольовану жагу до придбання речей без особливої уваги до їхнього впливу на навколишнє середовище. Як зазначає Е.Ф. Шумахер, автор книги "Ма-

леньке – це прекрасно – дослідження економіки, як ніби-то люди мали знати", відзначає: "те, що було розкішшю для наших батьків, для нас стало необхідністю". Швидкість змін у людському житті на землі в останні століття прискорилася до запаморочливого ступеня, і традиції, які колись мали стабілізуючий вплив у різних культурах, тепер руйнуються, спричиняючи нестабільність. Ідеї міжнародної співпраці та взаємності занадто часто є виправданням для гомогенізації та нав'язування з боку більш потужних гравців. Іншими словами, питання полягає в наступному: "Чи є постійне економічне зростання насправді прогресом і чи робить воно суспільство здоровішим?"

Ми дедалі більше занурюємося в матерію. Чи стаємо ми щасливішими і більш задоволеними своїм життям в цілому? Згідно з консенсусом психологів і соціологів, відповідь на це питання – гучне "Ні". Крім того, існує чітка кореляція між зростанням споживання ресурсів людиною та деградацією елементів, що підтримують життя на землі, таких як повітря, вода та їжа. Не варто ігнорувати мільйони людей, які щовечора лягають спати голодними. Моральний парадокс – кричущий. З усіма нашими науковими знаннями і технологічними можливостями як так сталося, що ми проявили таке безпрецедентне невігластво у своїх діях і передбаченнях, щоб прийти до того, де ми опинилися в 2023 році?

Теософія представляє три основні лінії еволюції, переплетені і змішані в кожній точці: духовну, психічну і фізичну. Ми досить просунулися по ментальній лінії, як видно з наших різноманітних наукових досліджень і спостережень, за якими слідують наші часто дивовижні, а іноді і безрозсудні, технологічні застосування і наші зростаючі можливості маніпулювати матерією. Чи то розщеплення атома, чи наші можливості "запчастин" для трансплантації органів, ці дії, на жаль, повністю керуються моральними та етичними міркуваннями, що походять з духовної лінії.

Ми вийшли з рівноваги із землею і один з одним. Результатом цього є нинішній стан планети, яка стає все менш здатною підтримувати життя через людський вплив як на фізичну, так і на духовну екосистему. Найбільш кричущою сьогодні є поляризація всередині та між різними суспільствами у

світі. Одна група бачить у нав'язаному порядку рішення, що веде до обмеження свободи, яка є первинним людським імпульсом. З іншого боку, є ті, хто вважає, що вони заслуговують на те, що можуть отримати без особливої уваги чи почуття відповідальності перед іншими або перед майбутнім планети.

Справа в тому, що політика, економіка і технології пропонують *матеріальні рішення* того, що по суті є *духовною проблемою*. Тільки усвідомивши нашу спільну *духовну ідентичність*, ми зможемо подолати страхи і ворожнечу, які нас розділяють.

Хоча теософія вчить, що у світі існує потреба в усвідомленні нашого взаємозв'язку і взаємозалежності (сутнісної єдності), це не означає штучної одноманітності в тому, як люди виражають свої найглибші духовні схильності, або в тому, як вони живуть, якщо це не завдає шкоди і не обмежує інших. Насправді, саме різноманітність вираження зберігає істину живою і життєво важливою. *Вода, що тече, залишається свіжою*. Нам потрібно навчитися думати самостійно, інакше ми не матимемо підстав для ясного судження. Саме ця культивована свідомість може привести нас до контакту з тією річкою, яку ми називаємо "Традицією Мудрості", що іноді тече над землею, іноді під землею, але завжди вабить нас до подальшого вираження нашого справжнього "Я", навіть у найтемніші часи.

Хоча ми зазвичай думаємо про набуття знань і розвиток цивілізацій як про прогресивну діяльність з точки зору історичних епох, що розгортаються, існує ще один вид знань, який, здається, закладений в нашій природі, як полум'я самосвідомості, і проявляється найбільше тоді, коли імпульси Традиції Мудрості здатні проникнути в нашу свідомість (серця і розуми) і розбити чари матеріалізму і догматичних систем переконань, будь то релігійні, наукові чи політичні.

Тому ми бачимо, як час від часу з'являються великі світила, такі як Гаутама Будда та Ісус Христос, які постають на сцені як релігійні реформатори, щоб оживити статус-кво, кристалізовані форми релігій свого часу. Були й інші в різних частинах світу в різні часи, які висвітлювали істинний шлях людства: Лао-Цзи і Конфуцій у Китаї, Сократ і Платон у Греції, Аммоній Саккас з Алек-

сандрії, впливові друзі людства, такі як Гіпатія, Румі і Франциск Ассизький, і це лише деякі з них.

Ми всі можемо вказати на яскраві зірки в історії, які допомагають електрифікувати еволюційну мережу людства. Вони з'являються в релігії, філософії, науці та мистецтві як соціальні реформатори. Цю життєствердну течію з її різноманітними проявами в часі ми називаємо "Традицією Мудрості". Ці світочі допомагають перекалібрувати людський компас, нагадуючи нам про те, що життя, наше життя, має більшу мету, ніж може охопити одне втілення. Вони допомагають розширити наше розуміння того, хто ми є і куди ми покликані. Кожен з них по-своєму є і був дороговказом на еволюційному шляху людства.

Істинно, істинно, кажу вам: Хто вірує в Мене [Христа], діла, які Я чиню, той учинить теж; і більші діла, ніж ці, він зробить, бо йду до Отця мого.

(Іоанн, 14:12, Біблія короля Якова)

Усе в нас змінюється, коли ми переростаємо з немовляти через дитинство у доросле життя; наше тіло повністю змінюється, наші фізичні та розумові здібності зростають, наші уявлення про себе та життя змінюються, але попри все це ми знаємо, що ми залишаємося тією ж самою істотою: "Я є Я". Наш радіус розширюється. Але енергійне "Я" залишається незмінним. У цьому сенсі не існує "кризи ідентичності".

Ідеї та факти, які не піддаються лінійному вимірюванню чи кількісній оцінці, випромінюються зсередини; вони не збираються з плином часу ззовні. Вони не піддаються банальній логіці, як, наприклад, безпосереднє знання нашої власної самосвідомості чи моральні прозріння, що випливають із внутрішнього голосу сумління. Як так стається, що певні факти можуть бути відомі без звичних засобів їх розпізнавання? Звідки приходить це знання? Більшість з нас огорнуті кармою минулого, яка вимагає нашої уваги та відповідальності, але разом з цим ми приходимо до моменту, коли бачимо, що повинні трансформувати себе, прийнявши внутрішнє зобов'язання шукати істину більш динамічно, ніж раніше. Ми починаємо узгоджувати себе з Традицією Мудрості. Що це за традиція, як кожен з нас повинен взаємодіяти

з нею для себе? Здається, це свого роду *алхімічний шлях* для перетворення наших ірраціональних тваринних інстинктів і відокремленого егоцентризму в любов і співчуття; нашого дуалістичного світогляду в недуалістичне бачення взаємної відповідальності і єдності.

У *Повному зібранні творів ОПБ* (т. 12, с. 503) ми знаходимо "Золоті сходи", які можна назвати інструкцією на цьому шляху: Ось істина перед вами: добродійне життя, відкритий розум, чисте серце, енергійний інтелект, розкрите духовне сприйняття, братерське відчуття до всіх, готовність давати і

приймати поради та настанови, вірність обов'язку перед Учителем, добровільне слідування велінням ІСТИНИ, коли ми довірилися їй і вважаємо, що Вчитель володіє нею; мужня витримка перед особистою несправедливістю, сміливе проголошення принципів, доблесний захист тих, хто зазнає несправедливих нападів, і постійна спрямованість до ідеалу людського прогресу та досконалості, який дає Таємна Наука (*Гунта-Відья*), – ось ті Золоті Сходи, по яких учень може піднятися до Храму Божественної Мудрості.

Існують три істини, які є абсолютними, і які не можна втратити, але які можуть мовчати через брак слів.

Душа безсмертна і її майбутнє – це майбутнє тієї речі, чиєму зростанню і величі немає меж.

Принцип, що дає життя, живе в нас і без нас, невмирущий і вічно благодатний, його не чуєш, не бачиш, не відчуваєш запаху, але він сприймається тими, хто прагне цього сприйняття.

Кожен з нас є своїм власним абсолютним законодавцем, розпорядником своєї слави чи темряви, розпорядником свого життя, своєї нагороди, своєї кари.

Ці істини великі, як саме життя, прості для найпростішого розуму.

Нагодуйте ними голодних..."

"Три істини", "Ідилія Білого Лотоса", надиктовані Учителем Іларіоном Мейбл Коллінз

ВОГОНЬ І ПИТАННЯ РІВНОВАГИ

Тім Бойд

У Листах Махатм, коли йдеться про елементи, говориться, що насправді існує лише один елемент – дух/матерія, який поділяється на чотири або п'ять. Ці елементи описуються як одяг Божества. «Тоді цей елемент є... одним субстратом або постійною причиною всіх проявів у феноменальному всесвіті... Стародавні говорять про п'ять пізнаваних елементів: ефір, повітря, вода, вогонь, земля. ...Але ці п'ять – лише диференційовані аспекти Єдиного». (<theosophy. wiki/en/Elements>) Отже, наше розуміння та досвід елементів визначає наш досвід Божественного.

Більшість духовних традицій поділяють елементи на чотири або п'ять. У традиції, з якої походить теософський підхід, його за-

звичай розглядають як п'ять елементів: землю, повітря, воду, вогонь і простір, який також називають акашею або ефіром. Ці елементи пронизують Всесвіт. Все, з чим ми стикаємося, і наше фізичне і психологічне здоров'я, залежить від того, як вони збалансовані всередині нас. Найважче для всіх нас це питання балансу. Святий Августин зауважив, що для більшості людей повне утримання легше, ніж ідеальний баланс.

Кілька років тому я хворів і не знав, що це таке. Лікарі, у яких я консультувався у США, не могли визначити причину. Звичайні підходи, такі як правильна дієта чи фізичні вправи, здавалося, не мали великого ефекту. Коли я був у Сінгапурі, я відвідав традиційного ки-

тайського лікаря. Його методика обстеження відрізнялася від західних лікарів. Не було ні стетоскопа, ні термометра, ні аналізів крові. Все було засновано на «імпульсах». Відповідно до імпульсів, які він виявляв, коли торкався різних місць на тілі, був поставлений діагноз, що моя система вийшла з рівноваги. У моєму організмі було занадто багато «охолодження», тому мені довелося триматися подалі від продуктів, які ще більше мене охолоджують, наприклад, солодких фруктів, охолоджених продуктів, листових овочів тощо. Він також дав мені якусь суміш трав, яку я повинен був заварювати і пити регулярно. Я мало знаю про систему чи методи, які лежать в основі його діагнозу, але знаю, що за дуже короткий час я вийшов з-під наслідків хвороби.

Які якості різних елементів? Земля: твердість, стабільність, центрованість – це стосується тіла, зокрема кісток, м'язів і фізичної структури. Вода, яка має властивості течії, легкості, руху, впливає на кров, лімфу, рідину тіла. Вогонь: творчий, пристрасний, трансформуючий. Нашим травленням керує вогонь. Потім є повітря: інтелект, рух і так далі. Нарешті простір, який не має меж, оточує і проникає в усе, говорить про відкритість і розширення.

Кожен з елементів цієї традиції також має свій колір. У тибетському буддизмі специфічні аспекти медитації стосуються елементів. Вони думають категоріями жовтого для землі, білого для води, червоного для вогню, зеленого для повітря, синього для ефіру, *акаші* або космосу. З точки зору духовного життя і його вимог вогонь вимагає особливої уваги. Для кожного, хто займається духовним шляхом або практикою, цей елемент є тим, з яким ми досить сильно взаємодіємо. Це символ трансформації.

Вогонь змінює речовини з одного стану в інший. При відсутності теплової якості вогню вода стає льодом. У присутності вогню лід стає водою. Якщо вона залишається у присутності вогню, вода перетворюється на пару, яка потім зливається в навколишній простір. Будь-що тверде при достатньому впливі вогню змінює твердість на попіл. І не тільки попіл, він також виділяє аромати, дим, тепло та світло. Він перетворюється. У духовних традиціях усього світу вогонь є центром у

процесі самоперетворення. Потужність вогню така – він спалює все, що можна спалити, і змінює нечисте на чисте. У алхімічних термінах він змінює неблагородний свинець на золото.

У «Тajemній Доктрині» О. П. Блаватської (ОПБ) виникає запитання: який погляд езотеричного вчення щодо вогню? Потім сказано: «Вогонь – це найдосконаліший і найчистіший відблиск... Єдиного Полум'я». Єдність завжди є центром, Єдиним Полум'ям, з якого все виходить. Далі ОПБ каже: «Вогонь... це життя і смерть, походження і кінець усіх матеріальних речей, божественна субстанція». Потім вона наводить такий приклад: «Придбайте шестипенсову лампу, заповнюйте її лише олією, і ви зможете запалювати від її полум'я лампи, свічки та вогні всієї земної кулі, не зменшуючи цього полум'я».

Часто люди говорять про когось із запальним характером. Гнів – це форма вогню, який горить на низькому рівні. Це виражається енергійно, але шкідливо. Оскільки це така потужна мотиваційна сила, часто роблять помилку, вважаючи, що енергія, яка виникає з гнівом, дає позитивні результати. Було сказано: «Говори, коли ти злий і ти вимовиш найкращу промову, про яку колись пошкодуєш». Хоча вогонь гніву спонукає нас діяти, він також затьмарює наше судження.

Більшість із нас знають тих, хто має властивість неконтрольованого характеру. Я знаю людей, які кажуть: «Я маю право на свій гнів». Звичайно, ми маємо, але ми так само несемо відповідальність за наслідки цього гніву. Це те, що згорає у стосунках. Жар гніву відганяє людей і стимулює реактивний гнів інших. На біологічному рівні це викликає спалювання всередині нас, наших органів і нервів.

Коли ми думаємо про паливо для вогню, який спонукає когось до духовного шляху, в алхімічній практиці вони думають про паливо як про бажання. Кажуть, що «за бажанням стоїть воля». Вогонь волі очищує низьке бажання в «прагнення». Бажання трансформується у вогненному котлі нашої власної свідомості. Прагнення веде нас у напрямку Нестаріючої Мудрості.

Я знав людей, які прийняли незліченну кількість різноманітних релігійних практик, духовних підходів, стосунків і професій,

перш ніж досягти точки, де вони усвідомлюють роботу, яку вони повинні виконувати, спалювати шлаки, які затемнюють глибину, затемнюють завжди присутнє, єдине полум'я. Наша роль у цьому процесі полягає в тому, щоб співпрацювати, робити все можливе, щоб спочатку усвідомити, що всередині нас щось горить, що є сила, а потім наблизитися до неї.

Я пам'ятаю час, коли я вперше ознайомився з існуванням Теософії. Тоді я відчув, як щось пробудилося в мені. Хоча я не мав ні знання, ні мови, щоб висловити це, присутність цього вогню та ефект світла, яким він сявав на те, що раніше було приховано всередині мене, стали яснішими. Також стала зрозумілою сила усвідомлення, яке супроводжувало це, і яке показувало, як проникати до головного. Мій розум і мій інтерес спалахнули. Моя проблема полягала в тому, що я не мав знань. Мені не вистачало жодної передісторії, як описати те, що було одягом цього тіла мудрості. У той момент я відчув, що воротами до нього є навчання. Мені потрібно було знати більше, знати хоч щось про особливості традиції Мудрості.

У той час я був у Нью-Йорку і зайшов до книжкового магазину Теософського товариства. Я не мав уявлення, що взяти з полиць. Я дивився на назви та гортав різні книги. Одна, яка мене вразила, це «Сила Думки» Анні Безант. Ще одна книга, яка мене вразила, – «Концентрація» Ернеста Вуда.

Була старша жінка, яка доглядала за книгарнею. Я сказав їй, що я новачок у всьому цьому і попросив її поради. Я показав їй книги, які вибрав, і вона сказала, що вони будуть хороші. Інша книга, яка мене привабила, була скороченням «Темної Доктрини» О. П. Блаватської. У той час мені спало на думку щось про таємницю. Вона взяла цю книгу з моєї руки, поклала її назад на полицю і сказала: «Ні, я не думаю, що це зараз для вас». Я все одно купив. Пізніше, коли я спробував це прочитати, для мене це не мало сенсу. Вона була права.

Через два роки я дізнався, що цією жінкою була Дора Кунц, довічний член ТТ, письменниця та всесвітньо відома ясновидиця, яка

знала багатьох людей, чії книжки я купував, і навчався у них. Вона також заснувала і розробила метод лікування терапевтичним дотиком, який поширився по всьому світу. Саме вона порадила мені, що одні палива будуть кращими за інші для того вогню, який палав у мені на той момент.

Є історія про чоловіка, який регулярно відвідував храм, але чомусь перестав приходити. Одного разу його гуру вирішив відвідати його вдома. Чоловік відчинив двері й запросив гуру зайти й сісти. Оскільки надворі було холодно, гуру сів біля вогнища, не кажучи ні слова. Через деякий час учитель взяв щипці, схопив вуглинка й поклав її на кам'яний бортик поза багаттям. Вуглинка яскраво світилася, і вони сиділи разом, нічого не кажучи. Через деякий час він підвівся, щоб піти, але перед відходом вуглинка потемніла. Учитель підняв її і поклав назад у вогонь. Чоловік побачив, як потемнілий вуглинка знову яскраво засвітилася. Коли гуру рушив, господар дому сказав: «По-перше, цього тижня я знову побачу вас у храмі. Також я хотів би подякувати вам за цю полум'яну проповідь».

Ідея цієї історії полягає в тому, що коли ми починаємо усвідомлювати цей внутрішній вогонь, його потенціал і нашу потребу в ньому, наша відповідальність лежить на підтримці цього полум'я всередині нас самих. Один із способів, як ми це робимо, – це поставити себе в присутність того, що дасть життя цьому полум'ю. Для багатьох, принаймні на деякий час, вона зміцнюється в присутності інших, які щиро присвячують себе пошуку мудрості. Будь-яка діяльність, яка нагадує нам або наближає нас до джерела полум'я, живить нас.

У ті часи, коли ми горимо, нам потрібно використовувати різні засоби, які є в нашому розпорядженні, щоб нагодувати полум'я – компанію інших, перебування в присутності духовного друга, вивчення думок тих великих людей, які були перед нами, тишу, яку ми відчуваємо в часи спокою, відновлення зв'язку зі світом природи. Ми несемо відповідальність за своє горіння. Це в наших руках.

Коли всі зовнішні ознаки зникнуть ...залишиться той єдиний принцип життя, який існує незалежно від усіх зовнішніх явищ. Це вогонь, який горить у вічному світлі, коли паливо вичерпано і полум'я згасло; бо цей вогонь не є ні в полум'ї, ні в паливі, і не всередині жодного з двох, а вгорі, внизу і всюди.

Листи Махатм, ML-127

НЕМАЄ ІНШОГО ШЛЯХУ

Кріста Умб'ярв

Пані Кріста Умб'ярв є секретарем Європейської федерації ТТ з 2013 року, живе в Парижі та працює в штаб-квартирі французької секції. Вона приєдналася до Ложі ОПБ ТТ у Таллінні, Естонія, у 2005 році.

Я ХОТІЛА би хвилинку вашої уваги, щоб поміркувати над тим, чого ми насправді хочемо в житті. Взагалі наше життя визначається різними бажаннями і потребами, і часто вони досить суперечливі. Що стосується нашого благополуччя в різних аспектах, ми можемо бажати бути більш зосередженими та спокійнішими, але в той же час ми мало звертаємо уваги на навколишнє середовище та внутрішню роботу нашого розуму. Ми можемо бажати мати гарне здоров'я, але ми не харчуємося здоровою їжею, не робимо достатньо фізичних вправ і не маємо нормального режиму сну. Ми можемо бажати мати гармонійні стосунки з іншими, але в той же час своїми діями ми створюємо дисгармонію. Можна сказати, що ми любимо тварин і водночас дуже любимо їх їсти.

Ми живемо більш-менш суперечливо і розрізнено. І коли я кажу ми, я маю на увазі людей загалом. Розум у всіх працює однаково. Можуть бути невеликі варіації, але в основному всі основні емоції та моделі мислення функціонують однаково. Ось чому все, на що ми пролили світло у власному естві, ми зможемо побачити в інших. Все, що було справді визнано в собі, можна прочитати як відкриту книгу в інших.

У книзі «*The Round of Experience*» Г'ю Ширмен зазначив, що жоден письменник не може створити персонажа, психіка якого глибша або перевершує психіку письменника. Таким же чином ми можемо сказати, що жоден астролог чи психолог не може посправжньому побачити внутрішню роботу людини, яка приходить до них на консульта-

цію, якщо він не визнає цього в собі. Очевидно, що можна теоретично дізнатися, як функціонують певні шаблони, і застосувати їх під час консультації, але щоб справді допомогти та побачити ці шаблони в роботі, вони повинні бути розпізнані людиною, яка намагається допомогти.

Отже, як люди, ми всі функціонуємо принципово однаково. Ми хочемо всіх цих суперечливих речей, тому наша енергія та життя течуть у всіх цих різних напрямках. І оскільки наша енергія та життя течуть у різних і часто протилежних напрямках, то напрямок нашого життя – це насправді всі ці різні напрямки, і тому життя часто здається для нас випадковим. Ми потрапляємо в ситуації, досвід і стосунки, в яких ми ковзаємо або вислизаємо, тому що в основному у нас немає єдиного напрямку і ми не розуміємо, як працює карма.

Часто далеко ми бачимо якісь ситуації, що наближаються у наш бік, як величезна вантажівка. Замість того, щоб зробити крок убік або обрати інший напрямок, щоб уникнути зіткнення, ми часто починаємо бігти до неї на повній швидкості, щоб нас вразила ця вантажівка карми. Іноді ми можемо кричати по дорозі, що це наша карма чи доля. Чому б нам не відійти вбік або вибрати інший напрям? Щось в нас часто знає, куди це приведе. Чому ми не обираємо інакше? У певному сенсі ми можемо сказати, що це щось, це кармічне тяжіння, і воно сильніше за нас, і ми не маємо нічого, що могло б протистояти цьому, тому нас тягне до цього.

Ці міркування знову приволяють нас до питання: чого ми хочемо в житті, принципово? Здається, головна причина, чому ми йдемо у всіх цих різних напрямках і потрапляємо в різні ситуації, полягає в тому, що ми недостатньо визначили для себе, чого ми справді хочемо в житті. Коли ми спостерігаємо за своїм життям і діями, ми бачимо, що хочемо трохи того, а потім трохи іншого: трохи духовності, трохи розваг і, взагалі кажучи, перебування в хорошій і комфортній ситуації, в якій ми не будемо сильно турбуватися.

Згідно з Патанджалі, є два шляхи до реалізації. У своїх *Йога-сутрах* він дуже докладно пояснює роботу шляху через самопізнання та самовладання, але раптово додає сутру, яка говорить, що «Самадхі можна досягти, віддавши Богу» (I.23). Отже, згідно з ним, цей шлях відданості та любові може вести до Божественного так само, як і шлях самопізнання. Але що це за ідея Бога? Чи має це бути якесь конкретне уявлення про Бога чи Божественне, щоб відданість спрацювала і в якийсь момент можна було досягти самадхі? Вівекананда у своїй книзі *«Бхакті-йога»* зазначає, що якщо претендент має повну відданість своєму гуру, то навіть якщо гуру виявиться фальшивим гуру, ця відданість і любов приведуть учня до самореалізації. Очевидно, це не означає, що за діями та поведінкою інструктора або вчителя (якщо він є) не слід спостерігати, але це показує, що принципово не об'єкт відданості та любові має значення, а дії відданості й любові, що призводять до реалізації.

Чому відданість і любов настільки сильні, що вони приведуть шукача до реалізації, незважаючи на ціль? На шляху самореалізації та самопізнання людина опускає дещо, використовуючи головним чином здатність міркувати та розрізняти, і використовуючи свою силу волі. На шляху, де наголос робиться на відданості, претендент не стільки віддаляється від чогось, скільки рухається до чогось, і через цей акт старі моделі та звички відпадають більш природним чином.

Це ефективний підхід, тому що щось інше стає дорожчим, ніж наше маленьке его, «я», джерело всіх наших проблем. На п'єдестал ставиться щось інше, а не турбота про це «я». Ми вчимося любити і вибирати щось інше, і

цим унікальним актом ми звільняємось від його кайданів.

Але як ми навчимося любити цей божественний, чи вищий ідеал, чи те, чому ми хочемо присвятити себе? Якщо ми не навчимося цього знати, не захочемо і не звикнемо до цього, це залишиться лише теорією і не матиме ніякого впливу на наш підхід до духовного життя. Це знову підводить нас до питання, чого ми насправді хочемо в житті. Важливо поставити це питання, тому що принципово ми не можемо хотіти нічого, що ми не цінуємо.

Говорити про відданість і любов на духовному шляху не означає, що ми повинні обрати один шлях або підхід замість іншого, тому що було б дещо спрощено говорити, що це або те, або інше. Шлях включає різні аспекти, і в різний час нам, можливо, доведеться використовувати різні методи, як добре вказала Мейбл Коллінз у *«Світлі на шляху»*.

Проте навіть трохи відданості надзвичайно допомагає, коли ми хочемо почати фактично відмовлятися від своїх нездорових звичок і змінити свою поведінку, тому що це призведе нас до зречення. Зречення – це дуже важка справа на духовному шляху. Навіть теоретично: всі легко говорять про любов і співчуття. Ми дуже любимо співчуття і хочемо досягти мудрості і зрозуміти життя, але зречення – справа важка. Чому? Тому що зі співчуттям, мудрістю, розумінням і так далі ми відчуваємо, ніби ми щось отримуємо. Ми можемо додати до того, що ми вже є і маємо. Зреченням ми відчуваємо, як ніби нас чогось позбавляють. Проте, наприклад, у буддизмі вважається, що справжній духовний шлях починається лише з відречення.

Як можлива справжня зміна, якщо ми лише додаємо до свого характеру, поведінки, розуміння тощо, не видаляючи того, що є нездоровим? За таких умов неможливо відбутися жодним реальним змінам. Тому, щоб спростити цей процес для нас, ми не повинні підходити до нього не з того боку. Замість того, щоб відчувати, що нас чогось позбавляють, ми повинні навчитися бачити, що ми рухаємося до чогось ще кращого, щоб нездорові моделі і так далі могли відпадати більш природним шляхом.

У *«Листах Махатм»* сказано, що істинний шлях подібний до ревнивої коханки. Він не

допускає інших поруч із собою. Коли ми повністю закохані в когось, це так, ніби наш розум постійно тече до цієї людини без будь-яких добровільних дій з нашого боку. Це просто наповнює наш розум і живить нас. По суті, ми повинні навчитися так любити духовність, щоб вона так само наповнювала нас і ставала визначальною парадигмою нашого життя.

Напевно, у нас не так вже й погано. Ми можемо навчатися, медитувати та виконувати певні послуги, але ми, безперечно, можемо зробити щось краще. Це не означає дивитися на життя і на себе як на напівпорожню склянку і бути незадоволеними, а означає усвідомлювати, що ми завжди можемо вдосконалюватися. Напевно, корисно час від часу спостерігати за своїм життям, щоб побачити, чи рухаємося ми повільно, чи докладаємо справжніх зусиль.

Отже, чого ми хочемо в житті? Регулярне ставлення цього питання не означає, що ми перебуваємо в постійній життєвій кризі, але це допомагає нам справді побачити, чи те, що ми хочемо, відображається в тому, що ми робимо в повсякденному житті. Чи те, що ми робимо, і те, як ми діємо, узгоджується з тим, чого ми хочемо?

Коли ми визначили, чого хочемо в житті, ми повинні йти до цього, а не жити в постійних конфліктах, бажаючи одного, але діючи в ім'я чогось іншого.

Про ці речі приємно говорити, але як це зробити? Як повернути наше життя справді в русло духовності, щоб воно не було просто проведенням часу (якщо ми хочемо, щоб воно було більше, ніж дозвілля)? Як створити або закріпити цей твердий ідеал, до якого ми могли б спрямувати своє життя?

Це повертає нас до навчання пізнавати і привчати себе до божественного і духовного. Здається, що ми часто входимо в духовність так само, як ми входимо в інші ситуації та досвід у житті, тобто більш-менш наосліп. Ми не витрачаємо час на те, щоб дізнатися або зрозуміти це, ми просто кидаємося в це з головою вперед.

Як людські істоти, наділені розумом або *манасом*, нам потрібно буде по-справжньому навчитися використовувати здатність міркувати, розрізняти та використовувати його на нашу користь у найглибшому сенсі. Отже, ми

не повинні просто намагатися підійти до духовності, але ми повинні спочатку подумати і поміркувати, повертатися до цього знову і знову, щоб спробувати зрозуміти, який підхід до духовності є найбільш розумним, ефективним з точки зору енергії та зусиль, потім застосувати його. Зазвичай ми робимо навпаки. Ми просто пробуємо щось, чи то медитацію чи будь-який інший конкретний метод чи техніку, а потім часто б'ємося головою об стіну, не розуміючи, чому це не працює.

Чому потрібні місяці чи навіть роки, щоб зрозуміти, чого ми хочемо, порівняно з тривалістю нашого життя? Коли ми використовуємо розум, щоб опрацювати всі ці різноманітні аспекти, ми матимемо ці ідеї, оскільки бачення та міркування більше не потрібні. І тоді нам потрібно буде лише звернути на це увагу, і ми побачимо це чітко й повністю.

Коли чітко визначено, чого ми хочемо в житті, ми навчимося йти від ситуацій, навіть якщо це болісно. Не варто проходити всі шляхи, навіть якщо вони існують як можливості. Нам не потрібен весь досвід, тому що багато з них ми вже мали в минулому (чи то в цьому, чи в минулих життях). Ми також можемо вчитися, спочатку спостерігаючи та розмірковуючи, а потім інтуїтивно.

Чітке бачення того, що є важливим, визначення нашого ідеалу чи парадигми відповідно до духовного життя не усуває проблеми з нашого життя. Це не усуває труднощів чи дисгармонії з наших негармонійних стосунків. Але те, що воно робить – усуває конфлікти та роздробленість із нашого серця, приносячи з собою певний вид внутрішнього миру.

Коли я була зовсім молодою, я запитала людину, яка багато навчала про духовний шлях і працювала над різними соціальними проектами, часто подорожуючи, як у неї з'явилася здатність так багато працювати. Її відповідь була така: «стійкість приходить із практикою». Кожен може підвищити свою стійкість і зусилля. Я вважаю це однією з найцінніших порад, які я коли-небудь отримувала.

Якщо нам важко змінити себе, то, можливо, варто підійти до справи з іншого боку: чи хочемо ми знову і знову відроджуватися з тими ж тенденціями, змушені проходити через дитинство, а потім стикатися з життям з тієї ж точки зору, з якої ми зараз? Або ми

можемо спробувати докласти зусиль, щоб щось змінити не за місяць чи рік, а, ймовірно, за десятиліття чи кілька десятиліть. За словами *Бхагавадгіти*, «Розум важко приборкати, він неспокійний; але його можна приборкати постійною практикою та безпристрасністю». (6,35)

Якщо ми йдемо цим шляхом, важливо спочатку усвідомити, що все, що ми бачимо в собі, можна кардинально змінити. Це лише питання часу та правильного методу. Коли ми усвідомлюємо кармічний процес, завдяки якому була сконструйована особистість, як створювалися наші звички та схильності, ми також побачимо їхню непостійність. Розуміння цієї непостійності дає нам фундаментальну силу та мужність, тому що ми можемо дивитися на найтемніші куточки нашої душі, не боячись їх і не намагаючись приховати їх чи від них. Якщо ми не можемо усвідомити цю непостійність, ми постійно втікаємо від них, оскільки сприймаємо схильності, емоції, думки тощо як щось тверде, що падає на нас, як великий, твердий камінь, який розчавлює нас.

Наш підхід до духовності та її стратегія мають стосуватися не лише цього життя, але й передбачення майбутніх життів. Ми повинні запитати себе: з якими якостями ми хочемо народитися наступного разу? Які якості справді допоможуть нам здійснити фундаментальні зміни? Навіть якщо ми зазнаємо невдач багато разів, але якщо ми розвинемо стійкість, наполегливість і здатність докладати зусиль, тоді ми зможемо просунутися в житті, тому що ми завжди встанемо після падіння. Якщо у нас є хороший метод, ми застосуємо його правильно (у нас може бути хороший метод, але ми застосуємо його неправильно), і ми не очікуємо отримати результат раніше, ніж ми створимо його причини, тоді немає сумнівів, що те, що ми робимо, принесе плоди.

Чим швидше ми зрозуміємо, що немає іншого шляху, окрім як йти вперед, тим швидше ми вилікуємо всі різні конфлікти та роздробленість у своєму серці. Коли ми розуміємо, що іншого шляху немає, тоді виникає питання: чого ми чекаємо?

Ми не можемо підтримувати його [людське відродження] живим, якщо це лише розумова концепція. Це має бути реальністю, зростаючою реальністю.

Радха Берньє, Відродження людства

СПРИЙНЯТТЯ, ПРОРОЦТВА ТА ПЕРЕДБАЧЕННЯ: ЧИ Є ВІДПОВІДІ У СВІТЛІ СТАРОДАВНІХ ВЧЕНЬ?

Марчелло Р. Серіні

Марчелло Р. Серіні є довгостроковим студентом Позачасової Мудрості, який проживає в Австралії.

Анотація

Ця стаття була вперше написана в 2012 році, щоб повідомити людям про неминучі зміни, які чекають нас, як глобальну спільноту. Вона намагається зробити очевидними соціальні сили, які діють за допомогою «системного мислення»¹ та розмірковують про

¹ Задля аналізу складових частин будь якої великої системи або навколишнього середовища, їхньої поведінки та часових зв'язках, необхідно

незворотні та інтерактивні наслідки глобалізації. Вона вказує на те, що Стародавні Традиції мають сказати про нашу епоху, і завершується натяком на те, що рішення поля-

застосувати цілісний або системний підхід. Системне мислення розпізнає причинно-наслідкову текстури, які діють, впливаючи на всі ті сутності, які пов'язані між собою. Вони поширюються на організації, фірми або навіть нації.

гає в тому, щоб відновити внутрішню рівновагу, знайдену через духовну сторону нашої природи, і таким чином сприяти необхідному переходу до мирної економіки та сталого суспільства. Це починання, яке Теософське товариство (ТТ) і кожен теософ повинні прагнути поширенню у всесвітньому масштабі.

Вступ

У другому десятилітті 21-го століття відбувається конвергенція: зміна клімату, світова економіка, урбанізація, екологічні проблеми, погляди уряду, культурні зміни, зростання населення, Інтернет, зміни цінностей тощо. Усі ці взаємодіючі фактори почали впливати на наше життя. Чи змінять ці події наше мислення та те, як буде діяти людство? Чи будемо ми «змушені» розв'язати проблеми, що насуваються, чи зможемо ми *піднятися на вищий рівень технологічної та соціальної продуктивності та свідомості?*

Що можуть запропонувати теософія та стародавні традиції для найближчого майбутнього? Ми на зорі Нової епохи? Чи можуть деякі з «мезоамериканських пророцтв» мати вагу? Чи існують інші корисні джерела, які можуть допомогти нам усім у цей перехідний період?

Частина 1: Сприйняття

Просуваючись у друге десятиліття 21-го століття, намагаючись зрозуміти події у світі, ми відзначаємо, що наша глобальна ситуація імітує те, що в термінології системної динаміки називається «порушеним реактивним середовищем», а також швидко виникають і більш складні «турбулентні поля». З соціологічної точки зору це означає, що в основному йдеться про зміну відносин, а також структур і взаємозалежності (Кац, 1966). Проблеми та способи життя впливають на наше життя, на громади та нації швидше, ніж ми зазвичай звикли. Продовжуючи аналогію, слід зазначити, що «середовище турбулентних полів» породжує динамічні процеси, тоді як саме «поле» (тобто світ) перебуває в русі або постійно змінюється. Отже, нові «польові сили» можуть пом'якшити лінії дій або несподівано посилити їх, що призведе до ситуації «релевантної невизначеності», подібної той ситуації, яка відбувається сьогодні. Та-

ким чином, ми стикаємося з ситуацією, пов'язаною зі стійкістю, синергізмом і появою нових систем, результати яких, здається, знаходяться далеко поза контролем сучасних засобів правління, звичаїв або усталених способів мислення.

Те, що наведено нижче, можна підсумувати наступним чином:

1. Враховуючи, що: «У такій системі зростання будь-якої однієї частини залежить від росту чи неросту інших ... небажані фактори будь-якої окремої частини загрожують не тільки цій частині, але й цілому» (Месарович, 1974).

2. Тому: «Вирішувати проблеми повинні ті, хто розуміє, що добре, а що ні. Результати мають бути повідомлені в політично значущим способом...» (Д.П. Лукс, Корнельський університет).

Поява нових цінностей

Продовжуючи аналогію з нашими системами, починаючи з давніх подій і закінчуючи сьогоднішніми подіями, ми бачимо, що для країн або інтерактивних сфер «стабільність» може бути досягнута лише через спільні цінності. Таким чином, групи, що об'єднуються, стають «полем влади», що діє як заборони, які впливають на загальну (соціальну) систему, в той час як ієрархічні структури слабшають у своєму впливі. У той же час відносини між різними організаціями стають корельованими, що змушує сторони співпрацювати та примирятися. Однак, як ми спостерігали протягом останніх двох десятиліть, трансформація колишнього статус-кво не забезпечує середовища, ідентичного оригінальному. Встановлені орієнтири зникають, тоді як період трансформації, або сама фаза, займає прискорений, змінний, невизначений період часу. Оскільки вплив і темп засобів масової інформації та Інтернету сприяють новій обізнаності, сам час більше не співзвучний зі зміною поколінь. З'являються нові колективні *цінності*, які змінюють свідомість суспільства. Фізична особа зобов'язана:

- Перевизначити свою ідентичність
- Переглянути базові цінності
- Переробити свою організацію чи спосіб життя
- Усе вищезазначене відбувається одночасно (Шпенглер, 1947).

Історик Е. Х. Карр у своїй книзі «*Що таке історія?*», який має відношення до вищезазначених факторів, що виникають, зазначив, що:

– Розширення розуму (або сприйняття) означає, по суті, появу в історії груп і класів, людей і континентів, які досі лежали поза безпосередніми інтересами суспільства, тобто появу глобального світу.

– Це породжує універсальну історію, «відмінну від спільної історії всіх країн».

– Сила розуму у застосуванні до людини в суспільстві більше не може використовуватися лише для дослідження, а й для трансформації.

– Ця «підвищена свідомість» сили індивіда покращувати управління своїми соціальними, економічними та політичними справами шляхом застосування раціональних процесів, здається, є одним із головних аспектів революції 20-го та 21-го століть.

Пам'ятаючи про вищезазначені моменти та враховуючи, що у нас немає реальних прецедентів для цього «змінного світового порядку», давайте тепер подивимося, що можуть запропонувати деякі з «Стародавніх вчень» шляхом розуміння та використання можливих повчальних вказівок.

Мезоамериканська мудрість

У цій статті зроблено навмисну спробу відійти від богословських традицій Близького Сходу, заснованих на «божественних заповідях», і шукати джерела з інших ключових цивілізацій, таких як майя та толтеків, датованих сучасними істориками приблизно 3000 років тому.

За даними Ханської академії, у майя було три календарі: сонячний рік тривалістю 365 днів керував сільськогосподарським циклом, а календар ритуального року тривалістю 260 днів визначав щоденні справи. Третій календар, званий календарем довгого рахунку (поширюється на 13 серпня 3114 р. до н.е.), фіксував великомасштабні цикли часу.

Майя обчислили сонячний рік як 365,242 днів, що лише на секунди коротше, ніж наш астрономічний час. Їхня система числення включала поняття нуля. Майя використовували свої математичні знання разом із спостереженнями за небом для створення пам'ятників для спостереження та вшанування руху Сонця, Місяця та Венери. Вражаючі

приклади цього можна побачити в Чичен-Іце, як це видно з юкатанської структури Каракола, яка, здається, ретельно узгоджується з рухом Венери. На відміну від стародавніх греків, майя визнавали Венеру і на ранковому, і на вечірньому небі одним небесним тілом. «Теорія сонячних циклів» Моріса Коттерела, що була розроблена в 1989 році, дає початковий доказ того, що календар майя також був побудований на їхніх знаннях про активність сонячних плям.

У світлі вищевикладеного не слід легко відкидати уявлення про те, що майя мали назви для періодів часу, які датуються 16,4 мільйонами років тому, а також чотирнадцять попередніх безіменних циклів. Це також підтверджується археологічним артефактом, знайденим у Кобі, Мексика, у 1940-х роках. Виявлено, що стела, яка датована вуглецем приблизно 1300 років, датується мільйонами років тому, зображуючи ієрархічний характер творіння. Чи збіглися ці епохи з еволюційними циклами сучасної західної науки? Крім того, здається, що стародавні майя, можливо, усвідомлювали ці цикли як визначення часу еволюції свідомості, як у випадку з ведичними югами, які пов'язують часові цикли зі зростанням, падінням і зміною свідомості людства.

Підводячи підсумок треба сказати, що майя з їхнім великим знанням космічних циклів, переданим їм такими богами, як Пакаль Вотан², який прийшов із зірок, породили свої пророцтва, що були засновані на космічному часі, якій включає багато творинь. Останній із 5 віків або «п'яти сонць», зафіксованих у календарі тривалого рахунку у 5126 років з 3114 року до н.е., закінчився в день зимового сонцестояння 2012 року.

Частина 2: Пророцтва

Коли ми підходимо до їхніх пророцтв, слід зазначити, що, за словами Арміна В. Гірца, професора історії релігій: «Пророцтво – це не передбачення ... це нитка в загальній тканині»

² Показово, що через океани на іншому континенті ми знаходимо серед аборигенів південно-східного Квінсленда, Австралія, концепцію «Алчерінги» – потрійної циклічної вічності, у якій богиня сонця *Яхі* та їхній дух-батько-захисник *Бейаме* прийшли із зірок і повернулися туди після того, як навчили свій народ, як жити на цій землі.

значення». Це, мабуть, обґрунтовує сукупність традиційних успадкованих знань. Тоді як, за словами автора Джеральда Бенедикта, «пророцтво слід розглядати як керівництво для духовного розвитку людей»³.

Пророцтво 6: «Тоді приходить інший закон... Час руху і шуму в небі і руху і шуму на Землі (зміщення магнітних полів і землетрусів?)⁴. Сонце і Земля зійдуться в межах району, пула катуна». (Катун – це одиниця часу в календарі майя, що дорівнює 20 тунам або 7200 дням, що еквівалентно 19,713 тропічним рокам. Отже, чи має статися щось «велике»?)

Пророцтво 11 (про єдність людства): «Я повторюю свої слова божественної істини: я кажу, що розділи Землі будуть єдині!» Чілам Балам, Жрець Ягуара. «Я приходжу до вас як особливий свідок часу, щоб нагадати вам... У день істини ви знову станете одним цілим». Пакаль Вотан, Завершувач циклу.

Пророцтво 13: «... Через сонячну ініціацію можна пробудити спляче тіло людства ... Перейти в пам'ять Творця; стати істотами світла». Рукопис К'альтум старійшини майя Хунбац Мен⁵.

Пророцтво 14: «Це говорить про відновлення пам'яті». Можливо, це пов'язано з витоками нашої духовної природи?

Пророцтво 15: «Кінець кожної епохи майя – говорить про велике руйнування».

Вчення Тольтеків

Поряд з цивілізацією майя ми знаходимо майже паралельні вчення цивілізації тольтеків, вершина якої процвітала в Мезоамериці протягом 935–947 років нашої ери. Цікаво, що у майя був культурний герой, відомий як «Пернатий змія», що прирівнюється до Кукулькана і є сучасником толтека Кетцалькоатля. За словами історика Марка Картрайта,

³ Дивиться його книгу «*Майя: 2012: кінець світу чи світанок просвітництва?*»

⁴ Відповідно до вищесказаного, протягом останніх десятиліть резонанс Шумана, низькочастотний сигнал між електромагнітним полем Землі та іоносферою, який використовується для моніторингу зміни клімату та магнітного поля Землі, продемонстрував помітне збільшення з 7,88 Гц до 13 Гц. *То «зрушення неминучі?»*

⁵ Він був хранителем традиції Майя Іца і членом Ради священиків і старійшин Іца Мексики.

ацтеки стверджували, що вони походять саме від тольтеків. Їхній ідеал мати Толтекайотля (мати серце Толтека) означав бути гідним і досягти успіху в усьому. Саме з цих двох культур автор Серхіо Магака черпає свої знання, стверджуючи, що вони розділили свої природні часові цикли, відомі як Сонячні, на періоди по 6625 років.

У світлі цих похідних езотеричних знань, заснованих на математичних і астрономічних спостереженнях цих мезоамериканців, ми зараз переживаємо перехід від П'ятого Сонця (або циклу) до Шостого Сонця, стикаючись з 29-річним перехідним періодом, який кидає виклик людству, а також пропонує нові можливості для зцілення та перебудови. Для нас важливими серед цих років будуть 2022–2023 роки, коли ми матимемо вибір: рухатися далі духовно в гармонії або зіткнутися з війною та голодом. Судячи з подій у Східній Європі, ми стоїмо перед останнім курсом.

У 2023–2024 роках відзначатиметься, що важливо, поява «жіночого» начала з новими формами духовності, а також економіки та «екологічніших практик», а також сильний спротив усталеного порядку речей.

2024–2025 буде роком «руху» (див. Пророцтво Майя 6). Відбудуться великі зміни та землетруси, що змусить людство змінитися або загинути (див. Пророцтво Майя 15).

2025–2026, рік нового світу або Шостого Сонця, де виникне внутрішній фокус (свідомість). (І, можливо, коли війни нарешті будуть розглядатися як такі, що виникають через підсвідомі страхи, які інакше можна було б вирішити через саморозуміння.)

У 2026–2027 роках відбудеться повернення Кецалькоатля, або вищої свідомості, завдяки чому колективне людство знову згадає про свою духовну природу (див. Пророцтво Майя 14), і коли Шосте Сонце домінуватиме в нових циклах, які ще попереду.

Те, як підготуватися, може бути роллю ТТ протягом цього перехідного періоду. Від нас залежить, можливо, отримати уявлення з опублікованих наслідків практик трансцендентальної медитації Махаріші («ефект 1%»), що, якби вони регулярно проводилися групами осіб, позитивні зміни відзначилися б у суспільстві. Робота Лінн МакТаггарт про те, як групові наміри зцілюють життя, підтвер-

джує вищесказане. Припущення Каца і Кана про те, що «прикладна етика» пом'якшує взаємодію між фірмами-конкурентами, є ще одним таким прикладом. Однак ясно одне; у застосуванні до повсякденного життя наша внутрішня духовна природа має бути піднесена та розкрита в новому світлі, щоб допомогти людству, і таким чином перетворити так звані «неминучі пророцтва» на можливі передбачення і не більше. І ми маємо прийняти відвагу, що *після багатьох труднощів*, згідно з пророчим, легендарним тамплієром «Лицарем Іоанном Єрусалимським»: «За темними днями на початку тисячоліття, яке слідує за тисячоліттям, прийдуть дні радості: людина ще раз знайде правильний шлях людства, і Земля знову знайде гармонію».

Частина 3: Прогнози

З прогнозами, ми маємо справу, по суті, з «раціоналізмом». Дотримуючись попередніх коментарів історика Е. Х. Карра, варто пам'ятати, що на початку 20 століття економіст, історик і адміністратор пан Стенлі М. Літс заявив, що: «Віра в можливість суспільних реформ шляхом свідомого зусилля є домінуючою течією європейського розуму». Таким чином, чи то бюджетні прогнози, фінансові ринки чи погода, наш сучасний світ значною мірою покладається на прогнози, щоб планувати діяльність на основі раціонального припущення, що за всіх рівних умов рух за прогнозованим курсом допоможе нам досягти обумовлені та очікувані цілі.

У наведеному вище світлі можна сказати, що «передбачення» є інструментом управління орієнтацією, а не неминучим пророчим твердженням. Приклад можна побачити в письмових коментарях Г. Лоутона щодо зміни клімату: «Десять років тому існував справжній страх, що нас чекає катастрофічне потепління від 4°C до 5°C до 2100 року. Сьогодні, ці найгірші сценарії вже неможливі». (*New Scientist*, 14 січня 2023 р.) Це тому, що, усвідомивши деструктивність поточних способів планування та підходу до розвитку, ми взялися за пом'якшення екстремальних результатів.

Ми також можемо отримати користь від передбачення Сатгуру Крія Бабаджі Нагараджа, відомого гімалайського йога, даного під час його нічних явлень кільком журналістам у 1952–53 роках в Егморі, Мадрас, Індія, який

заявив, що його продиктовані вчення поширюватимуться в закутки і куточки нашого світу та допоможуть у встановленні світового миру та усвідомленні Бога. Подібним чином, ми можемо взяти до уваги пророцтва як не «вибиті в камені», а як попередження про те, щоб змінити курс, перш ніж ми завдамо великої шкоди. І, роблячи це, давайте через сприйняття перетворимо пророцтво на керівне передбачення. Бо «Людина пізнає все на землі і своє власне тіло... Вона визначить себе куратором людського виду, і так, нарешті, почнеться нова ера». (Лицар Іоанн Єрусалимський)

Мудрість глибоко знає велику метафору сенсу. – Карл Г. Юнг

Джерела

- Карр Е. Х. *Що таке історія?* Вид-во: Пінгвін. Сучасна класика.
- Картрайт, М. Історик, Енциклопедія стародавньої історії, 2013.
- Чалмерс, Р. *Підсумок наукових досліджень трансцендентальної медитації та ТМ-Сідхі*, 2019.
- de Vezelay, J. «Пророцтва Іоанна Єрусалимського», <commanderysaintmichael.wordpress.com>
- Гірц, А. В. Директор відділу досліджень релігії, пізнання та культури, Орхуський університет, Данія.
- Хунбац, М. Рада старійшин світу, Карін Таг, Ніддатель, Німеччина.
- Кац, Д., Кан, Р. *Соціальна психологія організації*, 1966.
- Академія Хана, Маунтін В'ю, Каліфорнія, США.
- Лотон, Г. «Чому найгірші сценарії більше не ймовірні», *New Scientist*, № 3421, 2023.
- Leathes, S. M. *Cambridge Modern History*, xii, 1910.
- Лоукс, Д. П. Школа цивільної та екологічної інженерії Корнельського університету. США.
- Мейс, М. «Книга Яхі корінного населення Австралії», *Nexus*, груд. 2020 р.–січ. 2021 рік.
- Мактагарт, Л. *Сила восьми, використання дивовижних енергій* (та ін.), Atria Paperback, 2017.
- Магана, С. *Справжні толтекські пророцтва*, Нау Хаус, Лондон, 2020.
- Месарович, М. Д. *Людство на поворотному етапі: Друга доповідь Римському клубу*, м'яка обкладинка, 1974.
- Нілакантан, В. Т. *Голос Бабаджі, Трилогія про Крія Йогу*, Бабаджі Крія Йога Орден Ачарії, Inc., 2003.
- Шпенглер, О. *Занепад Заходу*, Альфред Нопф, Нью-Йорк, 1947.

Сучасна мудрість задовольняється астрономічними обчисленнями та про-роцтвами, заснованими на безпомилкових математичних законах. Стародавня Мудрість додала до холодної оболонки астрономії оживляючі елементи своєї душі й духу – астрологію. І, оскільки зоряні рухи регулюють і визначають інші події на Землі ... ці події мають бути визначені навіть простими астрономічними обчисленнями. Віруючі в астрологію зрозуміють те, що ми хотіли сказати, скептики будуть сміятися над цією вірою та глузувати з цієї ідеї. Так вони, як страуси, закривають очі на власну долю.

Таємна доктрина, т. 1, с. 645

МИ ПАЦИФІСТИ?

Тім Бойд

ПІД ЧАС сесії запитань і відповідей на нещодавній зустрічі в Європі мене запитали: «Ми пацифісти?» Питання було викликане двома речами. Хоча це не була моя тема, під час розмови з групою я зробив загальні згадки про війну. Ще одна мотивація для запитання, яку я виявив пізніше, полягала в тому, що спалах збройного конфлікту в Україні спричинив розділення думок серед місцевої групи Теософського товариства (ТТ), і шукали твердження Міжнародного президента. На зустрічі я поділився своїми першими думками, але це питання запам'яталося.

Мир і його можливість є центральними для будь-якого справжнього процесу самоперетворення. Протягом тривалого часу люди обирали духовні шляхи всіх типів, спрямовані на досягнення миру у своєму житті та у світі. «Мир мій даю вам», – це обітниця Христа. «Мир приходить зсередини, а не ззовні» і «Розвивайте цей самий шлях миру», – це слова Будди. «Шанті, шанті, шанті», – це потрійний заклик до миру, який завершує індуїстську сесію молитви, декламації або медитації.

Відповідаючи на запитання, я почав із власного запитання: кого ви маєте на увазі під «ми»? Чи є «ми» членами ТТ? Або, люди цієї нації чи людство загалом? Простий факт, ким є солдати, які воюють по ту чи іншу сторону, здається, це виключає їх із табору пацифістів. Навіть якщо припустити, що в цій найбільш масовій руйнівній діяльності людства є «права сторона», лише в царстві сліпої софістики можна стверджувати, що «мир» є результа-

том війни. Передбачувані «ми», здавалося, були теософами або, загалом, схильними до духовності людьми.

Подібно до багатьох слів, які ми вільно використовуємо, легко припустити, що існує єдине, загальновизнане значення. Чи йдеться про пацифізм у його найпоширенішому значенні «антивоєнного» чи щось глибше? Чи обмежується наш погляд насильницькими суперечками між націями, чи він включає насильство в міжособистісних стосунках? Чи є справжній пацифіст практиком доктрини *ахімси* (не нашкодь) і глибокого вчення Христа про те, що ми повинні «не протистояти злу»? Або пацифізм – це градуйована шкала ситуаційно правильної поведінки? Хоча такі розбіжності можуть здатися просто відтіненим значенням, різниця в життєвій орієнтації, пов'язана з кожним виразом, – величезна.

Прагматичний погляд бачить, що руйнування та організоване насильство під час війни оскверняють святість людського життя, і їх слід уникати повсюдно. Але враховуючи той факт, що людська сім'я все ще чіпляється за війну як життєздатний підхід до розв'язання конфлікту, як на агресію однієї сторони може відповісти та, на яку напали? Чи можна боротися «вогнем з вогнем» в ім'я самозахисту?

Деякі з найбільш глибоко трансформаційних соціальних рухів у сучасній історії були вкорінені в пацифізмі як відмові від насильства. Основний принцип полягав у тому, що над тілом людини можна зловживати, але насильницька відповідь того, на кого напали, є

ще більшою травмою – завдає собі рану душі. Тому що така реакція, за своєю суттю, є нелюбов'ю, вона робить людину нездатною підняти кривдників, які є рівноправними учасниками процесу трансформації. Мартін Лютер Кінг і Махатма Ганді виступали за громадянську непокору, яка ґрунтувалася на ненасильницькому опорі вкоріненим соціальним проблемам. В обох випадках були досягнуті великі суспільні цілі. Однак, наскільки чудовим було світло цих ненасильницьких кампаній в Індії та Америці, настільки й було порожнє насильство в їхніх наслідках. Мільйони людей загинули під час розділу Індії та Пакистану після здобуття незалежності. І навіть віддані послідовники цих двох рухів продовжували виступати за ефективність вибірково застосовуваного насильства.

Альберту Ейнштейну приписують знайому цитату про те, що «жодна проблема не може бути вирішена на тому ж рівні свідомості, на якому її було створено». Це вказує на стан людини, який необхідно визнати. Наше функціонування в усіх сферах – політичній, особистій, екологічній тощо – визначається діапазоном нашого сприйняття. Ми не можемо охопити те, чого не бачимо. У нас недостатньо уяви, щоб відчувати, чого нам не вистачає.

За життя Ганді Шрі Ауробіндо зробив різке зауваження: «Теорії Ганді, як і інші ментальні теорії, побудовані на основі однобічних міркувань і претендують на універсальність обмеженої істини (істини ненасильства і пасивного опору), якої вони не можуть мати. Такі теорії існуватимуть завжди, доки розум буде головним інструментом людського пошуку істини». Інші великі державотворці, такі як Анні Безант і Нельсон Мандела, вихваляючи Ганді за його самовідданість, характер і ефективність у досягненні своїх цілей, дотримувалися думок, подібних до Ауробіндо.

Справжній мир, «мир, що перевищує розум», недоступний у сфері розуму. Не маючи чіткого бачення, ми створюємо наближення миру відповідно до сфери нашого сприйняття. На найнижчому рівні рівняння таке: припинити вбивати = мир. На цьому рівні придушення фізичного насильства через «перемогу» у війні визначає мир. Вищі рівні викликають розширене бачення любові, в якому «я» та інші нероздільні.

Наша ментальна конструкція миру вкорінена в нешкідливості (*ahimsa*). Обсяг цієї конструкції розширюється відповідно до нашого розуміння – як мінімум, ми не повинні воювати і вбивати один одного; більш повна версія допоможе нам уникнути травм інших, як фізичних, так і емоційних; подальше розширення стосується нашої взаємодії з усіма царствами природи – уникнення шкоди «розумним істотам» є мовою буддизму. Це моральна основа вегетаріанства та його поширення на веганство – дієтичний підхід, який виключає все, що пов'язане з використанням тваринного світу (молоко, шкіра, мед і так далі). Існують ще більш тонкі підходи до нешкідливої дієти – фрукторіанство (той, хто вживає тільки фрукти); потім є фруктіаріанці, які навіть не завдають шкоди дереву, збираючи плід, а їдять його лише тоді, коли він впав на землю; і остаточні, «дихаріанці», які живуть виключно праною, яку вони черпають з атмосфери. Коли наказ «Не нашкодь» вкорінюється у свідомості, поведінка має відповідати.

За життя Джозеф Кемпбелл, видатний письменник і лектор з міфів і людського досвіду, часто виступав в Інституті Теософського товариства Кротона в Каліфорнії. Крім ерудиції він мав чудове почуття гумору. Одного разу під час розмови з групою він прокоментував: «Ви, теософи, так добре відчуваєте себе вегетаріанцями, але як ви думаєте, що відчуває морква, коли бачить, що ви йдете?» Справжнє питання полягає в тому, де провести межу між «розумними» істотами і тими, хто не відчуває? Було проведено численні експерименти, які вказують на реакцію рослин на насильство, навіть на прогнозовану думку про насильство.

Два центральні факти втіленого існування полягають у тому, що 1) усі створіння хочуть жити; 2) усі істоти харчуються одне одним. Бути людиною означає жити в царстві подвійності та парадоксів, які обов'язково виникають із цього стану. Один із цих парадоксів полягає в тому, що хоча *ahimsa*, не завдання шкоди, визнається духовним ідеалом людського життя, інколи незавдання насильства є шкідливим. У світі релятивізму/двоїстості, незважаючи на те, що ідеалом є відсутність шкоди, найчастіше практикується завдання найменшої шкоди.

Хірургічне втручання викликає біль і завдає шкоди організму, але може врятувати життя. Важка правда, сказана вміло та з любов'ю, може вразити людину, можливо, зашкодити стосункам, але в кінцевому підсумку призведе до зцілення.

Незалежно від того факту, що з духовної або об'єднувальної точки зору війна вважається осудливою, проти любові та заперечує життя, вона також визнається як постійна риса нашого поточного стану свідомості. Як сказав Платон, на нашому нинішньому етапі розвитку «тільки мертві не знають війни».

Великі вчителі визнавали факт, навіть необхідність війни, і радили правителям, воїнам і простим людям застосовувати співчуття та *акіму* під час циклів миру та війни. Вони визнали, що люди знаходяться на різних рівнях розвитку душі та особистості, мають різні соціальні ролі та обов'язки, а також різні потреби відповідно до їхньої індивідуальної карми. Таким чином, хоча існують такі принципи, як *акіма*, які універсально правильні для всіх людей, не може бути формули поведінки, яка б застосовувалася до всіх. Кожен з нас має зробити вибір, сподіваємось, відповідно до найвищої інтуїції. Добре чи погано, ми пожинаємо наслідки свого вибору, а в ідеалі ми вчимося.

Одне з найбільших літературних виражень духовності людства, «*Бхагавадгіта*», починається з попередження Крішни до воїна Арджуни позбутися своїх коливань і вступити в бій, повністю включитися у війну, яка, як він знає, уб'є друзів, учителів і родичів. Він також описав Арджуні природу відданого, який навіть у найзапеклішій битві діє з повною віддачею, без гніву чи особистих переваг, ніколи не втрачаючи зв'язку зі своїм духовним центром. Це високе вчення для всіх, але лише небагато людей готові його дотримуватися.

Будда, який народився в касті кшатріїв, або воїнів, наголошував на насильстві та війні. У Дхаммападі він цитує такі слова: «Всі тремтять перед насильством; життя всім дороге. Ставлячи себе на місце іншого, не можна вбивати чи змушувати іншого вбивати». Незважаючи на це, він час від часу використовував бойові образи для опису духовного шляху, в одному вченні прирівнюючи Переможного ченця до Переможного воїна. У цьому вченні він визначає п'ять темперамен-

тів, або типів воїнів, від того, хто «похитається і зазнає невдачі», коли вперше побачить хмару пилу, підняту армією, що наближається на відстані, до того, хто не захитається і «переможе в битві». Хоча його погляд на насильство був однозначним, він стикався з проблемами, коли мав справу з реальними інцидентами на війні. В останній рік життя Будди на рід Будди, Шакья, напав цар Вірудхака, сусід, який глибоко вороже ставився до Шакья. Тричі Будда зустрічав царя і його військо, що наступали по дорозі. З поваги до Будди цар Вірудгака розвернув свої війська, відвернувши напад на клан Шакья. У четвертий раз Будда не намагався зупинити короля, дозволивши розкритися геноциду та його кармічним наслідкам. У «Листах Махатм» говориться: «Ми *радімо* – і ніколи не *наказуємо*. Але ми *впливаємо* на окремих людей».

У ТТ, чия місія полягає в служінні людству, його засновники та багато світочів товариства мали сильні погляди та досвід війни. О.П.Б. була поранена під час війни Гарібальді з папством в Італії. Чи була вона активним учасником бойових дій у добровольчій армії Гарібальді, чи лише спостерігачем у битві при Ментані, невідомо. Очевидно лише те, що вона всім серцем підтримувала війну та ідеали, які вона пропагувала. Хоча інший головний засновник ТТ не брав безпосередньої участі в бойових діях, Генрі С. Олкотт, служив полковником в армії Союзу під час громадянської війни в Сполучених Штатах і повністю підтримував цілі національної єдності та припинення інституту рабства; Анні Безант і Ч. В. Ледбітер вважали, що Перша світова війна була «праведною війною» й духовно виправданою; Джеффри Ходсон служив у тій війні командиром танкового підрозділу; Джордж Арундейл, третій президент ТТ, був цілковито відданий боротьбі союзників проти Німеччини, Японії та Італії під час Другої світової війни, вважаючи, що тоталітарний уряд був жорстоким противником людської свободи та щастя.

Однією з переваг Вічної Мудрості є те, що вона дає принципи, а не приписи. Немає жодної царської дороги, яка б стосувалася всієї людської родини. Принципи універсальні і можуть застосовуватися відповідно до карми, розуміння та волі. У Біблії сказано: «Коли я був дитиною, я говорив, як дитина, розумів,

як дитина, думав, як дитина, але коли я став дорослим, я відкинув дитяче». Людство, хоч і не в зародковому стані, але все ще розвивається. Факт існування війн; й те, що навіть незважаючи на певні знання про жахливі наслідки, ми продовжуємо зловживати планетою, її атмосферою, водами та формами життя; те, що величезна бідність і страждання багатьох співіснують із постійно зростаючою концентрацією багатства для небагатьох, є свідченням нашої колективної незрілості.

Ми не пацифісти. Ми – люди, які намагаються віднайти мир, але при цьому несвідомо блокуємо власний досвід його переживання. Ми, як Арджуна, воїни, які ведуть битву,

яка поступово стає все більш внутрішньою, проти масових сил нашого довго культивованого егоїзму, невігластва та помилкової діяльності. Чи відбуватиметься ця битва на фізичному полі бою, чи через інтенсивні зусилля пацифіста, спрямовані на утримання себе та інших від війни, чи всередині нашого власного буття – вибір кожного з нас.

Поки цей день не настав, наша роль полягає в тому, щоб укорінитися в найглибшому мирі, який нам доступний, завжди знаючи, що за ним лежить щось більш глибоке, і поширювати те, що ми відкриваємо, на інших через наші слова, наші дії, наше життя.

Коли сила любові перемаже любов до влади, світ пізнає мир.

Джимі Хендрікс

ПОЕЗІЯ В «ГОЛОСІ БЕЗМОВНОСТІ»

Давід П. Брюс

Девід П. Брюс працював національним секретарем ТТ в Америці з 2010 по 2023 рік, а також директором з освіти з 2003 по 2010 рік. Він є автором книги «Служіння вищій меті», опублікованої видавництвом Quest Books.

Голос Безмовності (ГБ) не схожий на інші літературні твори О. П. Блаватської (ОПБ). Враховуючи його об'ємний доробок, це твердження заслуговує на увагу. Ті, хто не знайомий з цією маленькою, але надихаючою книжкою, можуть запитати: «Чому вона така особлива? Чому це так шанується в серцях теософів?» За своїм розміром і масштабом вона навіть не наближається до «Розкритої Ісиди» чи «Таємної Доктрини» (ТД). З точки зору подання викладу теософських вчень, вона не зрівняється з «Ключем до теософії». Незважаючи на ці відмінності, багато хто вважає її безцінним коштовним каменем.

У той же час, дещо збентежує те, що *ГБ* було представлено в наших журналах набагато менш помітно, ніж більші праці Блаватської. Наприклад, протягом вісімдесяти семи років видання *Canadian Theosophist* було представлено 213 статей на *ТД*, але лише вісім на *Голос*. Протягом шістдесяти трьох

років існування *American Theosophist* було опубліковано сімдесят дев'ять статей на *ТД*, але лише чотири на *Голос*. Журнал *Theosophist* з Адьяра мав більш респектабельне співвідношення. За 142 роки воно опублікувало 135 статей на *ТД* і 56 на «*Голос*».

Ми знову повертаємося до питання: «Чим пояснюється висока повага, яку теософи надають цій, здавалося б, забутій книзі?»

Для тих, хто знайшов час, щоб ознайомитися з її 316 віршами, відповідь очевидна: *це вишукана краса мови, яка в ній використовується*.¹

Нехай жахливе сонце не висушить жодної сльози болю, перш ніж ти сам витреш її з ока страждаючого (60).

Не гнівайся ні на карму, ні на незмінні закони природи. Але борися тільки з особистим, минулим, швидкоплинним і тлінним (65).

Ми зазвичай не думаємо про ОПБ, як про поета, але не може бути сумніву, що *ГБ* рясніє чудовими поетичними образами. Вона розкриває художню сторону, якої немає в інших її творах, чутливість до нюансів і делікатних відтінків значення, яких немає в її палкій полеміці. Перегортайте практично будь-яку сторінку, і ви знайдете вірш за віршем, уривок за уривком, що дорівнює за естетичною красою всьому, що було написано Шеллі, Вордсвортом чи Вітменом. Це сміливе твердження, але наведені в цій статті приклади підтвердять його.

Дослідники поезії знають, що вона містить ключові елементи, що відрізняють її від прози. У цій статті наведено кілька з них і наведено приклади: по-перше, з віршами відомих поетів; по-друге, з віршами, взятими з *Голосу*. Потім читач може порівняти, як поезія ОПБ протиставляється поезії великих поетів нашої епохи. Це не означає, що «*Голос*» – це поема. Це не так. Правильніше було б охарактеризувати його як *прозу-поему*, гібридну форму, що містить елементи поезії та прози. Англійський поет Персі Біш Шеллі у своєму есе «Захист поезії» пояснив: «Частини твору можуть бути поетичними, але композиція в цілому не є віршем».

Звичайно, не всі є шанувальниками поезії, але для тих, хто намагається жити життям, керуючись вищими істинами, не слід скидати з рахунків цінування поезії. Поезія відкриває вікно в особливий жанр краси, який промовляє безпосередньо до серця. Безперечно, «*Голос*» – це книга, яка приваблює серце. Ми можемо згадати часто цитований рядок із «*Оди Шеллі до грецької урни*»: «Краса – це правда, правда – краса». Вищі істини, які теософи намагаються зрозуміти і жити за ними, неможливо адекватно описати прозаїчною, простою мовою. Поезія, метафора та символіка набагато краще підходять для цієї мети, тому що вони радше *натякають*, ніж проголошують, навіюють, а не сповіщають, *інтимують*, а не диктують, таким чином підносячи та оживляючи вищу уяву до тонших сфер думки. Американський поет Воллес Стівенс інтуїтивно розумів це, коли казав: «Поет – священник невидимого».

У «*Йозі краси*», невеликій брошурі, опублікованій у 1969 році, англійський теософ Лоуренс Бендіт зазначив:

Класичні грецькі філософи говорили про триєдність Добра, Істини та Краси, надаючи всім трьом подібне значення в житті людини. У сучасному теософському русі ми приділяли багато уваги першим двом із них, дуже нехтуючи третім.

Подібним чином у статті *The Theosophist* 1936 року (том 57, червневий номер) під назвою «Почуття краси» танцівниця Рукміні Деві сказала:

Ми повинні з нетерпінням реагувати на те, що є прекрасним, на справжню вишуканість. .. Ми не повинні йти на компроміс у тому, що є потворним або позбавленим культури.

Наскільки важлива ця звістка в сучасному світі, де потворність і посередність здаються всюдисущими, де грубість мови та манери панують у всіх ешелонах суспільства!

Заглиблюючись у дослідження літературних і риторичних прийомів, що використовуються поетами, варто розглянути уривок із листа, написаного в 1914 році американським поетом Робертом Фростом:

Вуха – єдиний справжній письменник і єдиний справжній читач.

Він вважає, що поезію найкраще оцінюють, коли її слухають. Ми слухаємо музику вухами, але це зовсім інший досвід, ніж читання нотного рукопису очима. Фрост продовжує:

Я знаю людей, які читали, не чуючи звуків речення, і вони були найшвидшими читачами. Ми їх називаємо читачами очей. Вони розуміють значення поглядом. Але вони погані читачі, тому що пропускають найкращу частину того, що хороший письменник вкладає у свою роботу.

Ми повинні мати це на увазі під час вивчення *ГБ*. Не читайте очима! Натомість спробуйте прочитати уривки вголос і відчуйте різницю.

Давайте тепер розглянемо деякі з поширених прийомів, використовуваних поетами, прийомів, які ОПБ так майстерно використала в цій чудовій книзі.

Алітерація

Алітерація – повторення початкових приголосних звуків у двох або кількох сусідніх

словах. Ось приклад із вірша Роберта Герріка «Аргумент його книги».

*Я співаю про струмки, про цвіт, про
птахів і альтанки, квітневі, травневі,
червневі та липневі квіти.*

Повторення «b» у першому рядку очевидно, але не забувайте про повторення «j» у другому рядку. (від ред. *Всі слова в першому рядку в англійському тексті починаються з «b», в другому з «j»*). Без алітерації перший рядок може бути таким: «Я співаю про струмки, про квіти, птахів і сади». Сенс, по суті, той самий, але чарівність зникла.

Іноді Блаватська використовує алітерацію в невеликих групах слів: «Беззвучний звук» (2), «Беззвучний оратор» (11), «голос чесно-ти» (69), «Лев Закону» (134), «страшний Даг-Дугпа» (227). Це додає рядкам ритмічність. Ще один цікавий момент полягає в тому, що назва «беззвучний звук» і «беззвучний оратор» також парадоксальні за своєю природою.

Скільки випадків алітерації ви можете почути у вірші 122 *Голосу*?

*Але якщо ти розімнеш лушпиння з росою
Майї, ти зможеш створити лише їжу для
чорних голубів смерті, птахів народжен-
ня, тліну та смутку.*

Асонанс

Цей термін стосується тісного зіставлення схожих звуків, що містять однакові голосні, але з різними приголосними, як от «промінь» і «зелений» або «чорний» і «капельюх». Асонанс додає лініям елемент гармонії та солодкості.

Звуки асонансу нестриманно співають у вірші Джерарда Менлі Гопкінса «Велич Бога»:

*Світ сповнений величі Бога.
Світ заряджений величчю Бога.
Він спалахне, немов сяйво з струшеної
фольги;
Він збирається до величі, як масляна
рідина.
Розчавлений. Чому ж тоді люди не зва-
жають на його жезл?
Покоління топчуть, топчуть, топчуть;
І все пропалене торгівлею, заляпане, зама-
зане працею;*

*І носить людські плями, і поділяє людський
запах: земля*

Гола тепер, і нога не відчуває, що її взули.

Звертаючись до *Голосу*, зверніть увагу на асонанс у цих коротких рядках: «Ось сонм душ» (36) і «Якби ти хотів пожинати солодкий мир». (139). Скільки випадків цього ви можете знайти у вірші 99?

*Ось! ти став світлом, ти став звуком, ти
твій Учитель і твій Бог. Ти сам є
об'єктом твого пошуку: Голос непоруш-
ний, що звучить у вічності, вільний від
змін, вільний від гріха, сім звуків в одному.*

Співзвуччя

Співзвучність – це повторення приголосних звуків, які можуть з'являтися в середині або в кінці слова. У цих рядках із вірша Роберта Фроста «Назовні, назовні» ми знаходимо як співзвуччя, так і алітерацію:

*Дзижчача пила гарчала й стукотіла на
подвір'ї,
І пилила, і скидала дров'яні дров'янки,
Запашині, коли вітерець гуляв.*

Фрост використовує алітерацію з літерами «s» і «d» і співзвуччя з літерою «t». Зверніть також увагу на цікавий ефект форзаца з літерою «z», яка з'являється в словах «buzz» (перший рядок) і «breeze» (останній рядок).

Скільки випадків співзвуччя ви можете визначити в цих рядках із *Голосу*?

*Коли він перестає чути багато, він може
розрізнити ОДИН – внутрішній звук, який
вбиває зовнішнє. (7)*

*Розум потребує широти й глибини. (114)
Тоді ти, боязке серце, будь своєчасно обе-
режний; залишайся задоволеним Доктри-
ною Ока. (147)*

*Озброєний ключем милосердя, любові та
ніжності, ти безпечний перед воротами
Дани. (230)*

*Ти, напевно, впорався з усіма психічними
змінами в собі й убив армію думок, які, ви-
тончені й підступні, непомітно повзуть у
світлу святиню Душі. (242)*

Для експерименту давайте приберемо співзвуччя з вірша 114, зберігаючи значення: «Розум потребує простору та глибини». Без співзвуччя пам'ятний вірш стає звичайним і таким, що забувається.

Алітерацію, асонанс і консонанс можна описати як *звуки слів*. У поезії є ще одна категорія, яку ми можемо назвати *ритмічними звуками*.

Анафора

Анафора – це риторичний прийом, у якому слово або вираз напочатку послідовних статей, фраз чи речень повторюється для наголосу або додавання ритмічного елемента. Він зустрічається в поезії, прозі, політичних промовах і текстах популярної музики:

Не питайте, що ваша країна може зробити для вас

— запитайте, що ви можете зробити для своєї країни.

— Джон Ф. Кеннеді.

Я прийшов, я побачив, я переміг. – Юлій Цезар (у листі до римського сенату).

Бо, або він переможе, або впаде. – ГБ (174).

*Коли до світової метушні..., коли до рево-
вого голосу..., коли злякався від виду..., ко-
ли оглухнув від криків... – ГБ (15).*

*Хіба ти не проходив повз...? Хіба ти не
переміг...? Чи ти не зрешів... зруйнова-
но...? Ти не ввійшов...? – ГБ (94–7).*

*Хто до них підійде? Хто перший увійде до
них? Хто перший почує науку...? – ГБ
(104–6).*

Так само, як більшу частину чарівності поезії можна віднести до вмiлого використання звуків слів і ритму слів, візуальну магію поезії можна віднести до яскравих поетичних образів, створених образною мовою. Давайте розглянемо кілька прикладів.

Синекдоха – це фігура мови, у якій слово або фраза, що вказує на частину чогось, використовується для представлення цілого. Ось кілька прикладів:

Відведи своє обличчя звідси. – Макбет, дія 4, сцена 3.

*Моє неспокійне серце мандрувало по всь-
ому світу.* – Румі.

*Хоча ти можеш блукати кращими земля-
ми, Ти не скоро забудеш мої руки.* – Дороті Паркер, «Але не забута».

*Колесо Доброго Закону рухається стрімко
на... Рука карми веде колесо.* – ГБ (121)

*Якщо тобі це сказали, щоб отримати
звільнення, ти мусиш ненавидіти свою
матір ... скажи їм, що їхній язик брехли-
вий.* – ГБ (124)

Гіпербола – екстравагантна мова що представляє щось, як більше або менше, краще або гірше, або більш інтенсивно, ніж це дійсно так. Її часто використовують, щоб підкреслити або привернути увагу до ідеї, факту або ситуації. Блаватська не вагається використовувати це для драматичного ефекту.

*Подивіться на сонмище душ. Подивіться,
як вони витають над бурхливим морем
людського життя, і як, виснажені, скри-
вавлені, зі зламаними крилами, вони пада-
ють один за одним на хвилі, що розбурху-
ються (36).*

*Борися з помислами своїми нечистими
раніше, ніж вони подолають тебе ... Бо ця
тінь почне рости, збільшуватися в обсязі і
силі, і породження мороку поглине твою
істоту, перш ніж ти встигнеш помітити
присутність темного чудовиська (54).*

*Безстрашний воїн, його дорогоцінна
життєва кров сочиться з його широких і
зяючих ран, все одно атакує на ворога
(273).*

Іронія

Іронія – це використання слів для вираження чогось іншого, а особливо, протилежності буквального значення. Це часто подається з ноткою гумору, глузування, або легкого сарказму.

*О, життя – це славний цикл пісень,
Попурри з часів і народів;
А кохання – це те, що ніколи не помилить-
ся;*

А я Марія з Румунії.

— Дороті Паркер, «Коментар»

Наступні вірші з ГБ мають нотку сарказму:

*Перший повторює з гордістю: «Ось, я
знаю» (119).*

*Якщо ти потребуєш допомоги сам і
боїшся запропонувати допомогу іншим –
тоді, боязкий серцем, вчасно застережися
(147).*

Той, хто стає Пратьєка-Буддою, робить йому поклін, але самому собі (191).

Специфічним видом іронії є ситуативна іронія, про що свідчить таке:

*Англійці такі милі
страшенно милі
вони наймиліші люди в світі.
І більш того, вони дуже добре вміють
бути милими.
і хочуть, щоб ти теж був добрим!
Якщо ти недоброзичливий, вони незабаром
дадуть тобі це відчуття.
— Д. Г. Лоуренс, “Англійці такі гарні”.*

На жаль, на жаль, що всі люди повинні володіти Алайя, бути одним цілим з великою Душею, і що, володіючи нею, Алая має так мало користі для них! – ГБ (107).

Тепер він обов'язково досягне своєї великої нагороди! – ГБ (283).

Порівняння

Ще один приклад образної мови – це порівняння, яке використовувала Блаватська не менше п'ятдесяти разів у *Голосі*. Порівняння проводить порівняння різнорідних предметів або ситуацій, які мають щось спільне, часто використовуючи «як» або «подобається», щоб зв'язати обидва. Його використання досить поширене в поезії і літературі, як видно з цих прикладів:

Моя любов, як червона, червона троянда.
— Роберт Бернс

Я блукав самотній, як хмара.
— Вільям Вордсворт

Очі моєї господині зовсім не схожі на сонце.
— Вільям Шекспір

Сама його таємниця збудила її цікавість, як двері без замка й ключа. – Віднесені вітром

На сході неба була жовта пляма як килимок, постелений для ніг приїдецького сонця. – Червоний знак за відвагу

Нещасний Крюк був таким же імпотентом, як і він був вологим, і він упав вперед, як порізана квітка. – Пітер Пен

Використання Блаватською порівняння в *Голосі* не що інше, як вишукане:

Коли йому самому його форма здається нереальною; як, і пробудження усіх форм, які він бачить уві сні (6).

Бо розум, як дзеркало; він збирає пил поки воно відображає (115).

Якщо ти не можеш бути Сонцем, то будь скромною планетою (155).

Ворота Дхьяни схожі на алебастрову вазу, білу і прозору (277).

Вона також досить образно використовує порівняння, порівнюючи карму з припливом хвилі (185), і порівнює думки з гончими собаками (260) або з бездиханним метеликом (266); хіть уподібнюється до жирного хробака (76), несмілива душа до сором'язливої черепахи (15), і необережна душа до молі, спійманої в'язкою олією нічника (35).

Метафора

ГБ містить щонайменше 39 прикладів метафори, багато з яких використовуються більше одного разу. Метафора – це слово або фраза, яка буквально позначає один вид ідеї, яка використовується замість іншої для пропозиції якоїсь подібності чи для аналогії.

Аристотель високо оцінював письменників, які могли вміло нею скористатися:

Це справді велика річ, щоб зробити належним використання цих поетичних форм, а також сплук і дивних слів. Але найбільше безсумнівно, треба бути майстром метафори. Це єдина річ, якій не можуть навчитися інші; і це теж ознака геніальності, оскільки хороша метафора передбачає інтуїтивне сприйняття подібності в несхожостях. – Поетика 22:5

У наведеному нижче уривку Джон Кітс використовує дві метафори для опису не фізичної подорожі, але його дослідження книг. «Царства золота» стосуються позолоченої палітурки на своїх книгах у шкіряній палітурці, і «держави та королівства» стосуються уявного світу авторів.

*Я багато мандрував у царствах золота, і бачив багато гарних держав і королівств.
— «Про перший погляд на Гомера Чепмена»*

У «Прелюдії» Вільям Вордсворт порівнює глибокий і чесний самоаналіз на зняття предмета одягу.

*Ніжно зробила мою душу
Зняла вуаль і, самотрансмутована, стояла
Оголена, як перед своїм Богом.*

Метафори, використані Блаватською в *Голосі* включають «замок ілюзії» (14), «мережі омани» (16), «Три Зали» (22), «Плащ темряви» (203), «діти дум твоїх» (243), «Ти мистецтво цієї вази» (278), і багато, багато інших. Потоки, тіні та ворота з'являються як метафори принаймні десятків разів, і сходи, портали та святині також з'являються, але в меншій мірі. Все це додає тексту барвистості і насиченості.

Персоніфікація

Ще одним улюбленим прийомом поетів є персоніфікація, потужна техніка, яка надає людські атрибути абстракціям або неживим предметам.

*Море сміялося здалеку –
Вордсворт, «Прелюдія».*

*Чому вічно стогне море? –
Россетті, «Біля моря».*

Голос містить понад два десятки різних випадків персоніфікації, зокрема «Голос Безмовності» (13), «голос плоті» (33), «голос чеснот» (69), «подих страху» (238), і «тремтливое серце землі» (263).

Символізм

Ми розглянемо останній тип образної мови – це символізм, який є мистецтвом вираження невидимого або нематеріального за допомогою видимого або відчутного представництва. Чорно-білий, світлий і темрява є символами в мистецтві, кіно, поезії та літературі. Чи їх використання буде хитрим або важким – залежить від артиста. Популярні вестерни з 1940-х років, як правило, показували хороших хлопців у білому та лиходіїв, які носили чорне, очевидне кліше. Школа фільму нуар 1950-х років використовувала більш тонкі та цікаві операторські прийоми, щоб виявити різні відтінки контрасту між чорним і білим. «Третя людина», виходить класичний британський фільм-нуар 1949 року на мою думку, як видатний приклад того жанру.

На відміну від ранніх фільмів категорії В Блаватська не трактує в Західному жанрі світло і темряву в одновимірності або як монохромний спосіб. Її інтерпретація є тонкою і часто дивною. В наступних уривках, світло звичайно представляє правду, мужність, чарівність і мирське задоволення:

*Шукати його ... в Залі Мудрості ..., де всі
тіні невідомі, і де світло правди сяє не-
меркнучою славою (32).*

*Шлях, що веде далі, освітлений одним во-
гнем – світлом зухвалості, що горить у
серці (239).*

*Це світло сяє від коштовності Великого
Зловлювача (Мара). Почуття – воно заво-
рожує, засліплює розум і залишає необер-
езний покинутий корабель (34).*

*Якщо твоя душа посміхається під час ку-
пання в сонячному світлі твого життя...
(14).*

У наведених нижче уривках темрява використовується для представлення зла, страху, невігластва і ілюзії:

*Це тінь свою поза Шляхом кинь на те-
мряву твоїх гріхів (204.)*

*Темна й загрозна тінь впаде з твого
серця на дорогу й жахом прикує твої ноги
до місця (239).*

*Ось усі ті, хто, стукаючи про вхід, чека-
ють в неутві та темряві (101).*

*Ти повинен скинути з себе темний одяг
ілюзії (33).*

Останні думки

Багато людей читали *ГБ* не усвідомлюючи, наскільки важлива поетична мова до повідомлень, що містяться в тому духовному путівнику. Поняття, що стилістичні елементи зайві, є глибоко неправильним. Немає дихотомії тут між стилем і змістом; обидва цілісно злиті разом.

Повертаючись до поглядів Шеллі на силу поезії:

[Поезія] пробуджує і розширює розум, зробивши її вмістилищем думок тисячі нерозпізнаних комбінацій. Поезія піднімає завісу з прихованої краси світу, і робить

знайомі об'єкти такими, ніби вони і не були знайомими. – *Захист поезії*

Це те, що відбувається, коли хтось наближається до *Голосу* з відкритим серцем. Знайомі концепції розглядаються в новому світлі, наприклад, як це незвично бачити, що карма порівнюється з приливною хвилею (185), або розум з безжиттєвим метеликом (266). Попереду ще багато захоплюючих зображень, які знайде спостережливий читач.

Як було сказано раніше, найкраща поезія може піднімати і оживляти уяву, просто як стильові елементи *Голосу*. Не слід скидати з рахунків роль і не варто зневажати уяву. Англійський поет Семюел Тейлор Колрідж показав метафізичне значення цієї концепції:

Уява; отже, я вважаю, будь кимось – або первинним або вторинним. Первинну уяву я вважаю живою Силою і Головним агентом усього людського сприйняття, і як повторення в кінцевому розумінні, вічний акт творення в нескінченному Я Є.

Я вважаю вторинну уяву відгомінном колишнього, що співіснує з свідомою волею, але все ще так само ідентичною з основним *видом* свого агентства, яка відрізняється лише ступенем і *режимом* її функціонування. – *Літературна біографія*

ОПБ також було сказано:

В окультизмі це [уяву] не слід плутати з фантазією, оскільки це одна із пластичних сил вищої Душі, і є пам'яттю про попередні втілення, які однак спотворені нижнім Манасом, але завжди спираються на основу правди. – *Теософський словник*

Враховуючи все це, підказує, що найкращий спосіб підійти до *ГБ* для читача – терпляче смакувати вірші неквапливо і з відкритим серцем, надихати піднесену красу віршів, пробуджувати та підносити.

Кінцева примітка:

Посилання на пронумеровані вірші взято з столітнього видання Аджьяра 1982 року.

**Дорога душі
Настала ніч і разом з нею
Величність мрій
Давно забутих.
В тумані минулого
Це йде після мене.
Настала ніч і
Немає більше білих світанків.
Затули мені очі.
Впали темні тіні,
Накриваючи їх темною тканиною
Мої очі і мрії.
І сьогодні я показую себе світові.
Настала ніч,
А з нею сила і відвага
Щоб змусити моє внутрішнє світло сяяти.**

Йома Сіпе

ПІФАГОРОВА ГАРМОНІКА: СВЯЩЕННЕ ЧИСЛО І ЗОЛОТІ ВІРШІ – I

Кірк Гредін

Пан Кірк Б. Градін був членом Об'єднаної ложі теософів у Санта-Барбарі з 1979 року, написав багато статей для *VIDYA* та інших видань, виступав із мультимедійними презентаціями в різноманітних теософських місцях і став співзасновником Studio Vach, серії подкастів і відео про основні вступні теми теософії.

I. Вступ

Оскільки всі люди зі здоровим глуздом звикли звертатися до божества, вступаючи в будь-яку філософську дискусію, то, безумовно, набагато доречніше робити це при розгляді тієї філософії, яка справедливо отримує своє найменування від божественного Піфагора. Бо оскільки вона походить від Богів, її неможливо досягнути без їхньої натхненної допомоги. До цього можна також додати, що краса і велич її настільки перевершує людську силу, що неможливо оглянути її раптовим поглядом; але тільки тоді кожен може поступово зібрати деяку частину цієї філософії, коли, маючи Богів своїми провідниками, він спокійно наближається до неї. – Ямвліх, *Життя Піфагора*

О. П. Блаватська (ОПБ) стверджує, що система знань, названа *філософією*, або «Любов до мудрості» Піфагора, була принесена на Захід з індійських святинь. Це те саме одвічне вчення, яке справжній *раджа-йогин* Сходу назвав би *Гунта-Відья*, яке єгиптяни символізували як Тот (Гермес), бог мудрості і таємного навчання, те, що Платон і Плотін – два найвизначніші учні Піфагора – називали "ноетичною роботою". За своєю сутністю вона така сама, як гнозис справжнього іудейсько-християнського гностика і те, що александрийці третього століття називали *Теософією* – Божественна Мудрість або Богопізнання⁶. Якщо ми приймаємо цю точку зору, тоді, коли ми починаємо вивчати Піфагора та його школу, ми б зрозуміли, що ми не просто намагаємося наблизитися до блискучого інтелектуального генія чи до інституту

⁶ 1. *Теософські статті* О. П. Блаватської, Theosophy Co., 1981, "Le Phare de L'Inconnu", т. і, с. 424.

передового академічного навчання, який мав фундаментальний трансформаційний вплив на західну філософію, науку та мистецтво, що охоплює багато століть. Замість цього ми визнаємо, що досліджуємо кілька завуальованих фрагментів, що залишилися після одного з найвидатніших адептів відомої західної історії, який в епоху зростаючої духовної темряви заснував справжню Школу Таємниць.

З теософської точки зору, Піфагор не тільки «пробудив найглибшу інтелектуальну симпатію свого віку»⁷, але був одним із довгої лінії пробуджених провидців, керованих Братством Бодхісаттв, які зберігають і передають сприйнятливим душам найглибші приховані істини про природу. Для того, хто прагне до цієї мудрості, підхід завжди вимагає злиття теорії і практики, відновлення істинного етикету душі, природного благоговіння, мовчання і суворої самодисципліни – як моральної, так і розумової – тестувань та випробувань, а також найвищого рівня майстерності медитації і служіння. Учні проходять через теургічний вогонь протягом багатьох життів і виходять витонченими через пробудження душевної пам'яті, внутрішнього бачення та ініціації. Піфагор приніс Шлях на Захід, вислів, заснований на найдавніших і найбільш архетипних формах Священної Науки – числа, геометрії та звуку. У зв'язку з цим первісна піфагорійська громада була потрійною *буддхадхарма-сангхою*, покликаною розвивати найчистіший альтруїзм і вселенську любов, а також найвищі ноетичні здібності, що ведуть до духовного пробудження в єднанні з космічними небесними гармоніями – своєрідним порталом входу на шлях зречення і служіння всьому людству.

І як у випадку з усіма такими великими Вчителями, певна значна частина знань була

⁷ *Розкрита Ізіда*, том. і, с. xv.

передана лише усно і лише тим, хто зв'язаний обітницею мовчання. Особливо його більш просунуті функції ніколи не будуть оприлюднені, якщо не буде порушення, або доки велике Братство, яке стояло за зусиллями, побачить, що людство виграє від його випуску. Крім того, як визнають багато вчених езотеричної традиції, форма, в якій вчення стали публічними, була загадковою, символічною та алегоричною – навмисно розробленою, щоб приховати глибинний зміст і збити з пантелику непосвячених. Ось чому навіть те небагато, що відомо про вчення Піфагора, потребує як інтелектуальної, так і духовної екзегези, повільного й терплячого проникнення в шари його архетипічних значень, що, зрештою, вимагає пробудження інтуїтивних здібностей.

Також добре задокументовано, що ще до того, як християнство було прийняте Костянтином як офіційна релігія Римської імперії в 323 р. н.е., почалася демонізація всіх форм так званих язичницьких філософій та їхніх прихильників. Щоб утвердитися як єдине сховище духовної доктрини, ранньохристиянська церква докладала добре організованих і систематичних зусиль, спрямованих на перетворення або знищення храмів і текстів, написів і пам'ятників, які записували життя та діяльність великих вчителів⁸.

Зважаючи на все це, не дивно, що так мало можна знайти про Піфагора чи його вчення протягом століття, в якому він жив, і навіть протягом двох наступних. Ми знаємо, що існувало принаймні десять чи дванадцять ранніх біографій, оскільки вони згадуються

⁸ *Таємна Доктрина*, т. 1, с. X 1: «Якими б надлюдськими не були зусилля ранніх християнських отців стерти Таємну Доктрину з пам'яті людини, усі вони провалилися. Істину ніколи не можна вбити; отже, неспроможність повністю змести з лиця землі всі залишки цієї стародавньої мудрості, а також закувати в кайдани й заткнути рот кожному свідку, який свідчив про це. Варто лише подумати про тисячі, а може, й мільйони спалених МСС; про пам'ятники, з їхніми надто нескромними написами та образотворчими символами, розтертими на порошок...". Такі твердження О. П. Блаватської підтверджують такі сучасні історики, як Чарльз Фрімен, «*Закриття західного розуму*» (2003) і Кетрін Ніксі, «*Темніший вік: Християнське руйнування класичного світу*» (2017).

пізнішими авторами, але оригінальні тексти ще не відновлені. Отже, замість того, щоб переслідувати майже нездійсненну мету встановлення «правди» про Піфагора, яку можна ретельно перевірити, ми можемо з більшою впевненістю описати те, що писали про нього та його вчення пізніші автори.

Відомо, що піфагорійці були стурбовані числовими принципами та їх застосуванням у космології, етиці, геометрії, гармонії, пророцтві та інших галузях, як практичних, так і містичних. Сучасні вчені також ретельно документують їхній вплив на образотворче мистецтво та архітектуру. Крістіан Л. Йост-Гожье написала дві похвальні книги на цю тему. Перша – «*Вимірювання неба – Піфагор і його вплив на мислення та мистецтво в античності та в середні віки*» (2006)⁹. У неї унікальним чином представлено ретельний нарис історії ідей, взятих із оригінальних джерел у поєднанні з ідеями мистецтва. Йост-Гожье зазначає, що більшість попередніх історичних оглядів піфагорійської думки, як правило, зосереджувались лише на одній галузі наукової експертизи: філософській, музичній, математичній, науковій чи релігійній. Такі спеціалізовані дослідження, на її думку, є «ризикованими», тому що для Піфагора, його безпосередніх послідовників і тих, хто в наступні століття називав себе піфагорійцями, не існувало або не мало бути таких чітких меж. Саме синтез і гармонійне поєднання мистецтва, науки, філософії та духовності характеризує традицію. «Розрізнена наукова працьовитість сучасного світу ризикує недооцінити або втратити цю фундаментальну рису, таку чужу для нас сьогодні». Цілісний розгляд «літературних доказів у тандемі з образотворчим мистецтвом», особливо коли ми шукаємо значення таких творів у їхніх «геометричних, пропорційних чи чис-

⁹ Її друга книга: «*Піфагор і ренесансна Європа: пошуки раю*» (2009) так само документує історію ідей, мистецтва та архітектури, а також глибокий вплив вчення Піфагора на європейське Відродження. Для додаткового наукового відстеження піфагорійської та платонівської математики про західну архітектуру, про великих анонімних каменярів і майстрів-будівельників Середньовіччя див. «*Символ біля ваших дверей*» Найджела Гіскока (2007).

лових характеристиках»¹⁰, допоможе нам подолати упереджені кордони.

Порівняльний підхід також надзвичайно корисний у прагненні засвоїти містерії Піфагора. Кажуть, наприклад, що Платон втілює те саме вчення в іншій формі. Деяке знайомство з класичними формами Адвайта-Веданти, буддизму Махаяна та Каббали також є корисним. Для учнів Блаватської «Розкрита Ісіда», «Таємна Доктрина», «Протоколи ложі Блаватської» та її менш знайомі статті, такі як «Світло маяка невідомого», є глибокими поясненнями. Глибокі знання та буддійська ерудиція Блаватської щодо езотеричного значення багатьох неправильно зрозумілих ідей, таких як «музика сфер», трикутник Піфагора, тетрада та декада, не можна знайти ніде більше. Подальший синтез теософського та піфагорійського вчень, як метафізичного, морального, так і метапсихологічного, також проходить як течія в трьох томах *Гупта Відьї* (2020) Рагавана Н. Айера.

І нарешті, хоча мало хто захоче витратити роки зусиль, необхідні для засвоєння чогось іншого, ніж рудименти грецького *Квадрівіуму*, будь-який ширший шукач, молодий чи старий, може обрати Евклідові *Елементи*¹¹. Цей надзвичайний, зрозумілий трактат з плоскої та твердотільної геометрії зачарує, прояснить і зміцнить розум. Озброївшись загостреним олівцем, циркулем і лінійкою, щоб опрацювати кожне положення, теорему та доказ, розкривається незаймана логіка – розвиваючи здатність до систематичних міркувань, застосованих до всіх аспектів життя. Це також скарбниця універсальної символіки. Якщо вивчати їх у світлі співвідношень із метафізикою та етикою *Дзьян*, *Елементи* посилять медитативні мрії та

¹⁰ К. Л. Йост-Гожье, *Вимірювання неба*, с. 4.

¹¹ 13 книг «Елементів» Евкліда є найдавнішою широкомасштабним дедуктивним трактуванням грецької математики, що збереглася. Сер Томас Гіт назвав його «найкращим математичним підручником усіх часів». Однак для цього не потрібні попередні знання з математики, формули чи обчислення. За кількістю видань вона поступається лише Біблії. Вчені вважають, що Евклід був не винахідником, а компілятором, який написав свою роботу приблизно через 100 років після смерті Піфагора. Хіт стверджує, що більшість, якщо не все, що міститься у Евкліда, знали або навчали найдавніші піфагорійці.

поглиблять переконання щодо законів душевної математики, логічних реальностей, що пронизують усю видиму та невидиму Природу.

Згідно з історичними записами, в 3-му та 4-му століттях нашої ери спостерігався розквіт діяльності, натхненної пам'яттю мудреця з Кротона, «ще більше збагачуючи надзвичайну легенду про добродісного чарівника, відомого своєю святістю, видатного філософа та шанованого як гармонізатор людства»¹². Саме в цей час виникли три найважливіші стародавні біографії Піфагора (які доступні нам і сьогодні).

Перша – Діогена Лаерція («Життя та думки філософів»), вченого, про якого мало відомо, але який, мабуть, вивчав величезну колекцію грецьких філософських творів, щоб зібрати свої історичні звіти. Другим біографом є римський сирієць Порфирій Тирський (приблизно 232–305 рр н.е.), відомий як мудрий філософ і плідний письменник, який написав понад сімдесят праць, у тому числі вчення Плотіна, учнем якого він був. Третя біографічна розповідь належить Ямвліху (прибл. 245–325 рр. н. е.), сирійському філософу-неоплатоніку арабського походження та видатному учневі Порфирія. Ямвліх був містиком і математиком, «відомим за його сувору моральність»¹³, який заснував першу школу практичної теургії в християнську епоху, втілюючи «майже надлюдську чистоту і святість життя»¹⁴. Серед багатьох інших переконливих містичних текстів Ямвліх написав десятитомну працю, що охоплює філософію Піфагора, теології, геометрії, музики та астрономії, а також *Життя Піфагора* та ранніх піфагорійців. Лише чотири з десяти томів досі збереглися. Його біографія¹⁵ є найдовшою та найдетальнішою з усіх, що ми

¹² К. Л. Йост-Гожье, *Measuring Heaven*, с. 44.

¹³ *Розкрита Ісіда*, т. ii, с. 100.

¹⁴ *Ключ до теософії*, с. 3,

¹⁵ «Життя Піфагора» Ямвліха, переклад Томаса Тейлора в 1818 році (Limited Traditions International, Ltd, 1986). Тейлор був не лише майстерним і плідним перекладачем давньогрецької та латинської мов, але О.П.Б. хвалить його як проникливого коментатора. Він першим переклав на англійську мову всі твори Платона й Аристотеля разом з іншими орфічними й піфагорійськими фрагментами.

маємо з часів античності, і, здається, мала великий вплив навіть у Середньовіччі та Відродженні.

Завдяки цим біографам ми починаємо розуміти, чому, незважаючи на таємницю та переслідування, Піфагор, безсумнівно, був одним із найважливіших, найуявніших і, мабуть, найшанованіших мудреців західної давнини, який вплинув на життя, думки та духовний стан багатьох поколінь після нього – як інтелектуальної еліти, так і простого народу. Він також напрочуд актуальний для нашого часу, пророк, який контролює нашу власну епоху. Вчення Піфагора про «число» як розкриття прихованих законів природи не тільки пронизує більшу частину сучасної науки, але їхні священні якісні виміри вказують на найглибші напруги символічного містицизму та езотерики. Тим часом приклад його життя та моральні заклики, втілені в *«Золотих Віршах»*¹⁶, говорять про центральні

теми, які переслідують наші найнерозв'язніші проблеми: глобальні проблеми, такі як зміна клімату, вимирання видів, епідемічне насильство, матеріалізм і жадібність, неправильне використання природи та повсюдна втрата людської мети. Його постійна основна відповідь вказує на кінець насильницького розв'язання конфліктів, самозаподіяних людських страждань і несправедливості, а також на остаточне подолання будь-якої моральної розпущеності та психологічного страждання. Піфагорова гармоніка закликає нас до радикального та фундаментального зцілення через альтруїстичну самодисципліну та радісну самокорекцію, реінтеграцію серця та розуму, себе та інших, душі, божества та природи. Крім того, набагато більше, ніж індивідуальна розрада чи спасіння, Піфагор став прикладом етики світського чернецтва, де плоди духовного пробудження досягають кульмінації в мудрій участі в громадянському житті, вливаючи свій цілющий і перетворюючий еліксир в усі аспекти культури.

¹⁶ *Золоті Вірші Піфагора* з коментарем Гієрокла (Concord Grove Press, 1983).

ІСТИНА (БЕЗ ДОРИГ) ПОЗА ВСІМА РЕЛІГІЯМИ?

Педро Олівейра

Педро Олівейра обіймав посаду координатора освіти ТТ в Австралії. На початку 1990-х він працював у Аджари, спершу міжнародним секретарем, а згодом і головою редакції.

Преамбула статуту Теософського товариства (ТТ), що вийшов друком 30 жовтня 1875 року, серед іншого, містила і такі твердження:

Якими б не були приватні думки його членів, товариство не наполягає на жодних догмах, які б нав'язувались, не поширює жодного віровчення. Воно не є спіритуалістичною схизмою, ворогом чи прибічником якоїсь сектантської чи філософської течії. Його єдиною аксіомою є всемогутність істини, його єдиним кредо є сповідання беззастережної відданості її відкриттю та поширенню. Розглядаючи кваліфікацію претендентів на членство, ТТ не звертає увагу на їх расу, на стать, на колір шкіри чи країну походження, а також на їх віросповідання [1].

Таким чином, засновники ТТ визнали першочерговим завданням саме турботу про істину, а не долученість до віровчень або догм. Вони задумали організацію не як орган, заснований на переконаннях, а як інституцію, у якій можливими є різні погляди. Впевненість у такому підході стала ще більш очевидною, коли Засновники відвідали Бенарес, Індія, у 1880 році і ознайомились із девізом сім'ї Махараджа Бенареса, який згодом вони зробили девізом свого Товариства: *satyat nasti paro dharmah*, «Немає релігії, вищої за Істину». Його вперше опублікували в журналі «Theosophist», офіційному органі ТТ, у січневому номері за 1881 рік:

THE THEOSOPHIST.

BOMBAY, JANUARY 1st, 1881.

सत्यान् नास्ति परो धर्मः ।

THERE IS NO RELIGION HIGHER THAN TRUTH.

[Tranily motto of the Maharajahs of Benares.]

В історії ТТ можна виокремити три великих кризи: справу Джаджа (1893–1895), спра-

ву Ледбітера (1906–1908) і промову Дж. Крішнамурті 3 серпня 1929 року в Оммені, Нідерланди, у якій він розпустив Орден Зорі на Сході. Саме в цій промові прозвучали такі слова:

Я стверджую, що Істина – країна бездоріжжя, і ви не зможете наблизитися до неї жодним із шляхів, ані через релігію, ані через секту. Це моя точка зору, якої я дотримуюсь абсолютно і беззастережно. Істина є безмежною і необумовленою, тому залишається недосяжною будь-яким шляхом, її досягнення неможливо організувати, тож і не слід створювати будь-яку організацію для того, щоб вести чи примушувати людей до певного шляху [2].

Хоча деякі елементи цього уривка виражені в дусі преамбули статуту Товариства, реакція на промову з боку багатьох членів ТТ була сильною і запам'яталась надовго. Одні назвали це зрадою ТТ і особисто Анні Безант. Інші стверджували, що, вчинивши такі дії, Крішнамурті зазнав духовної поразки. Сплинуло 90 років від описаної тут події, але слід констатувати, що для деяких людей ці переживання так і не вщухли. Слід зазначити, що й посьогодні деякі учні мадам О. П. Блаватської відкидають авторитет Крішнамурті, називаючи його «винаходом» Анні Безант і Ч. В. Ледбітера, тож і закидають йому, що той «ніколи не вивчав теософію».

З огляду на це наведемо деякі вказівки із вчень Традиції Мудрості, які допоможуть прояснити вираз «Істина як країна бездоріжжя». Автор добре усвідомлює, що таке розслідування не буде переконливим для тих, хто студіює вчення Крішнаджі, оскільки ці люди вважають метод «порівняння» нікчемною діяльністю. Однак нам відомо й те, що Крішнаджі вступав у глибокі дискусії та діалоги з ученими, психологами, буддистами, індуїстами, навіть з римо-католицьким свя-

щеником. У таких розмовах Крішнаджі міг заперечувати свої попередні твердження, адже йому доводилося брати до уваги погляди інших, а також прояснювати своє ставлення до східних традицій.

У першому фундаментальному положенні Проєми *Таємної Доктрини* міститься таке твердження:

(а) Всюдисущий, Вічний, Безмежний і Незмінний Принцип, щодо якого неможливі будь-які спекуляції, оскільки він поза межами людських уявлень і може бути лише применшеним будь-яким людським виразом чи уподібненням. Він поза діапазоном і досяжністю думки – тож, як стверджує автор Мандук'я-упанішади, «немислимий і невимовний» [3].

Подібні твердження можна знайти і в інших традиціях езотеричної мудрості. Вищезгаданий принцип там описують як такий, що перебуває «поза діапазоном і охопленням думки». Його також можна описати як такий, що поза межами мови, характеристик, описів та визначень. Як одного разу зауважив Мейстер Екхарт, «все, що ви можете сказати про Бога, неправда». Н. Шрі Рам, п'ятий президент ГТ, писав: «Бог – це щось, про що ми нічого не знаємо, тож можемо формувати поняття щодо нього так, як забажаємо». Подібні твердження допомагають нам зрозуміти, що кінцева Істина не може бути досягнута ні думкою, ані міркуваннями, ні уявою, ані силами філософської логіки.

У *«Листах Махатм до А.П. Сіннета»* ми знаходимо такий уривок:

Повірте, в житті адепта настає момент, коли труднощі, крізь які він пройшов, винагороджуються тисячократно. Тепер для того, щоб отримати подальші знання, йому вже не потрібно проходити через ступінчастий і повільний процес дослідження та порівняння різних об'єктів, адже йому надається миттєве, спонтанне осягнення кожної першої істини [4].

Фраза "миттєве, спонтанне осягнення кожної першої істини", здається, вказує не на інтелектуальне усвідомлення, а радше свідчить про проникнення у глибини свідомості Адептів. І тільки таке усвідомлення можна вважати осягненням «кожної першої істини»;

отже, мовиться не про категорії розуміння, що їх описав Іммануїл Кант, а про неопосередкований досвід. У *«Таємній доктрині»* пані Блаватська посилалася на «провидців сутності речей», які могли побачити «душу речей». Вільям Блейк описав таку можливість у своєму вірші "Осяяння невинності":

Провидіти світ у піщинці
І небо в квітці польовій.
Утримати в долоні бескінченність
Прозріти вічність крізь хвилині завій.

В *Мандук'я Упанішаді* ми знаходимо такий опис четвертого стану свідомості:

Турія – це не те, що пізнає внутрішній (суб'єктивний) світ, ані те, що усвідомлює зовнішній (об'єктивний) світ, не те, що усвідомлює те й інше, ані те, що є масовим відчуттям, ні те, що є простою свідомістю, ані те, що нерозумне. (Воно) не сприймається (жодним органом чуття), ні з чим не пов'язане, незрозуміле (розумом), невимовне, немислиме, не піддається опису, а у суті своїй має природу свідомості, що становить лише «Я», це відсутність будь яких феноменів, спокій, блаженство і недUALність. Це те, що відомо як четверте (*Турія*). Це *Atman* і його треба реалізувати [5].

Було вже сказано, що пізнання сутності власної природи зазвичай передбачає і невпинну гонитву за нереальним і минушим. Накопичений протягом багатьох життів досвід і жорстке закріплення нашого самовідчуття у образах, у симпатіях і антипатіях, сильне почуття ідентичності, що ґрунтується на хиткому відчутті відокремленості – усі ці психологічні фактори поховали найпрекрасніше відчуття неподільного існування під шарами поверховості, самозакоханості та незмивної гордині. *Турія*, або наше справжнє «Я», ніяк не задежить від чиників нашої особистої історії, тому залишається нею не зачеплене.

Посилаючись на Істину буття, Шрі Шанкарачарья у своїй книзі *Вівека-Чудамані* оспівує її безмірність:

Брахман – нескінченне, вічне, всепроникне світло, його неможливо ані охопити, ані покинути, незбагнений розумом і неви-

разний мовою, незмірний, без початку і без кінця (242) [6].

Дієслово «виміряти» має значення «виявити точний розмір або кількість чого-небудь», це «розміри, місткість або протяжність чого-небудь, встановлені шляхом вимірювання». Воно також дозволяє встановити «якість, цінність або ефективність чого-небудь». Було багато спроб дати вичерпне визначення для Істини чи Остаточної Реальності. Жодне з таких намагань не стало успішним. Натомість ці потуги створили догматичний, непохитний світогляд і жорстоку ідеологію, які спричинилися до хаосу у багатьох частинах світу. Як стверджує Шрі Шанкарачарья, Істина або Вічне назавжди залишається поза «розумовим осягненням».

Твори пані Блаватської також свідчать про невимовність Істини:

Ахам ева Парабрахман – «Моя справжня природа є Верховним Брахманом» – він завжди був єдиною живою істиною в серцях і розумі адептів, тож саме цей факт дає змогу кожному містику стати Ним [7].

У наступному уривку вона цитує знамените повідомлення великого адепта, Махачохана, від 1881 року, який намагався допомогти А. П. Сіннетту та А. О. Х'юму зрозуміти суть роботи Теософського товариства:

«Щоб бути істинними, релігія і філософія повинні пропонувати вирішення кожної проблеми. Погіршення морального стану сучасної цивілізації є переконливим доказом того, що жодна з наявних нині релігій чи філософій (а релігії цивілізованих рас насправді стали менш цивілізованими за будь-які інші) ніколи не володіли ІСТИНОЮ» [8].

В наш час як філософія стала, здебільшого, інтелектуальною розвагою, під час якої експерти насолоджуються тонкощами технічного дискурсу та мовною акробатикою. Релігія ж у деяких колах перетворилась на знаряддя війни, розколу та географічного панування. Існують країни, в яких релігія має потужний вплив на формування державної політики, але здебільшого спрямована саме проти тих, хто не бажає підтримувати темні та ортодоксальні релігійні правила. У цьому сценарії Істина на практиці перестає існувати,

адже її зробили жертвою культурних воєн. І, здається, саме в такому поєднанні подій можна розчути механічне серцебиття Калі-Югі.

У цитаті, що наведена трохи нижче по тексту, О.П.Б. ще раз звертає нашу увагу на повну трансцендентність Істини, а також попереджає, що особистий інтерес людей загалом, і вчених зокрема, не залишає жодного шансу, аби розгледіти її справжнє обличчя :

Підсумовуючи судження щодо абсолютної та відносної істини, ми можемо лише повторити сказане вище. *Перебуваючи поза високодуховним і піднесеним станом розуму, під час якого Людина об'єднується з УНІВЕРСАЛЬНИМ РОЗУМОМ, вона не в змозі отримати на землі нічого більшого, окрім відносної істини або істин за посередництва будь-якої філософії чи релігії.* Якби навіть богиня, яка мешкає на дні колодязя, звільнилася зі свого ув'язнення, вона не змогла б дати людині більше, ніж та здатна освоїти. Натомість кожен може сісти біля тієї криниці, що іменується ЗНАННЯ і прозріти її глибини з надією побачити справедливий образ Істини, що відбивається від її темних вод. Але таке прозріння, як зауважує Ріхтер, може становити і певну небезпеку. Певна річ, якась істина може час від часу відбиватися, як у дзеркалі, від тої площини, на яку ми дивимося, і таким чином винагороджувати терплячого учня. Але, додає німецький мислитель, «я чув, що деякі філософи у пошуках Істини, та, щоб віддати їй шану, бачили свій власний образ у воді і натомість обожнювали його» [9].

Можливо, саме Нагарджуна, видатний буддійський філософ і реформатор другого століття нашої ери, у своєму повчанні про два рівні Істини пролив світло на природу тої істини, яку відчуває людина через сприйняття. Для нього *paramartha satya* або Абсолютна Істина – це проникнення в реальне, яким воно є, без будь-яких спотворень [10]. І це найвища або повна істина; нестворена і необумовлена реальність [11], тоді як *paramattha satya* – це обумовлена істина, про яку можна говорити і яку можна досліджувати [12].

Неважко побачити, як істина, у яку вірять за звичкою або через авторитет, врешті стає

джерелом спотворення, обумовлення та зрештою і панування. У багатьох країнах світу вчення, викладені у Біблії, подаються як "слово Боже", а тому не можуть піддаватись сумніву чи роз'ясненню. Вірним пропонують прийняти божественне походження тексту на віру. Але очевидно, що жоден текст, якого б походження він не мав, не зможе дорівнятися до Абсолютної Істини. Деякі вчителі, і Крішнаджі також, стверджували, що допоки у розумі залишається найменша дрібка обумовленості, йому не проникнути в цю позаматеріальну Реальність.

Нагарджуна, здається, припускає, що сприйняття *paramartha satya* дорівнює Провісвітленню, яке для нього є *шуньятою*, фундаментальною порожнечою всього існування. У одному з повчань Радхаджі стверджував, що порожнеча світу предбачає і пустотність всього, що ми про нього знаємо. Тільки от наше пізнання, оскільки воно базується на нашому «я», ніколи не зможе досягнути сутності порожнечі.

Коли Крішнаджі згадав вислів «Істина – це країна бездоріжжя», він не суперечив вченням мудрості, але, можливо, нагадав членам ТТ про важливість необумовленого знання. Саме у той час у ТТ тривав досить контраверсійний публічний дискурс щодо ініціацій, від участі у якому утрималися як Махатми, так і Крішнаджі. Саме в 1925 році в Оммені відбулася важлива подія, завдяки якій багатотисячна аудиторія, а також міжнародна преса дізналися, що деякі теософи отримали три Посвячення за одну ніч і таким чином стали Адептами!

Однією з проблем у ставленні Крішнаджі до Вчень Мудрості та релігій загалом є те, що, за його словами, вони були «зібрані думкою». Іншими словами, ці вчення були кимось очищені і відфільтровані. Звичайно, деякі люди сприймуть його висловлювання про істину як країну без доріг буквально, тож в очах цих прихильників Крішнаджі набуде надзвичайного авторитету і перевершить самого Будду. Але можливим є також те, що його провокаційна заява має й інше значення. В той момент, коли вчення зодягнулися в слова, якими б високими вони не були спочатку, вони неминуче піддалися спотворенню через людські якості: особисті інтереси, гордість чи прагнення до влади. Наприкінці

1928 р. ТТ нараховувала у своїх лавах 45 тис. членів. Після історичної промови Крішнаджі та протягом наступних двох років Товариство втратило 15 000 осіб. Згодом ТТ так і не вдалося відновити кількість послідовників. Наступні президенти, що керували Товариством після смерті доктора Безант, зуміли провести організацію через роки світових потрясінь, тож, хоча і з певними труднощами, організація зуміла переосмислити свою роль у сучасних умовах і тепер приваблює нові покоління захоплених молодих теософів.

Дуже мало ймовірно, що критика Крішнаджі з боку деяких членів ТТ вичерпається. Протягом багатьох років така критика отримувала підтримку від кількох видатних теософів. Але хтось усе ж мав би ризикнути і заявити, що в ТТ Крішнаджі дотепер має величезну підтримку, оскільки саме він нагадав нам про те, що насправді важливо – про усвідомлення своєї обумовленості та святість всього життя. Він отримав освіту в теософів, мешкав у Адьярі, став відомим через ТТ по всьому світі і помер у День Адьяра (17 лютого 1986 р.). І, незважаючи на всю критику, існувала одна людина, яка ніколи не послаблювала своєї впевненості у його місії. Це доктор Анні Безант. Під час свого останнього візиту до штаб-квартири індійської секції ТТ у Варанасі в листопаді 1985 року він висловив бажання провести кілька хвилин наодинці у кімнаті доктора Безант у Шанті Кундж, її будинку у Варанасі.

Література:

1. <theosophy.wiki/en/Preamble_and_Bylaws_of_theosophical_Society>
2. <jkrishnamurti.org/about-dissolution-speech>
3. <theosociety.org/pasadena/sd/sd1-0-pr.htm>
4. <theosociety.org/pasadena/mahatma/ml-31.htm>
5. *Мандук'я Упанішада з Каріка Гуданадою та коментарем Шанкари*, переклад Свами Ніхілананди, Адвайта Ашрама, Калькутта, 2006.
6. *Вівека-Чудамані: або "Перлина мудрості"* Шрі Шанкарачар'ї, текст на деванагарі, переклад Мохіні М. Чаттерджі, FTS, Теософське видавництво (ТРН), Адьяр, Мадрас, 1973.
7. *Зібрання творів О. П. Блаватської*, т. 14, с. 55, ТРН, Вітон, Іллінойс, 1995.
8. Там само, т. 10, с. 81, ТРН, Адьяр, Мадрас, 1964.
9. Там само, т. 9, с.с. 40-41, ТРН, Адьяр, Мадрас, 1962.

10. Т.Р.В. Мурті, Центральна філософія буддизму, Unwin Paperbacks, Лондон, 1987, с. 244.

11. Сер Монье Монье-Вільямс, *Санскритсько-англійський словник*, Мотілал Банарсідасс, Нью-Делі, 1990.

12. Т.Р.В. Мурті, с. 244.

Коли ви прив'язані до майна, до дружини чи чоловіка, до переконань, висновків чи чогось іншого – не прив'язуйтеся. Досить! Вам не вдасться практикувати з цим. Сама суть практики є неприв'язаність.

Дж. Крішнамурті
З інтерв'ю Рене Вебера,
Охай, 22 березня 1978 року

Редакційна рада:

Голова редакційної ради – Наталія Березанська

Члени редакційної ради:

Раїса Калашнікова

Володимир Павлов

Тетяна Поплавська

Оксана Прохоренко-Дученко

Віктор Хабаз